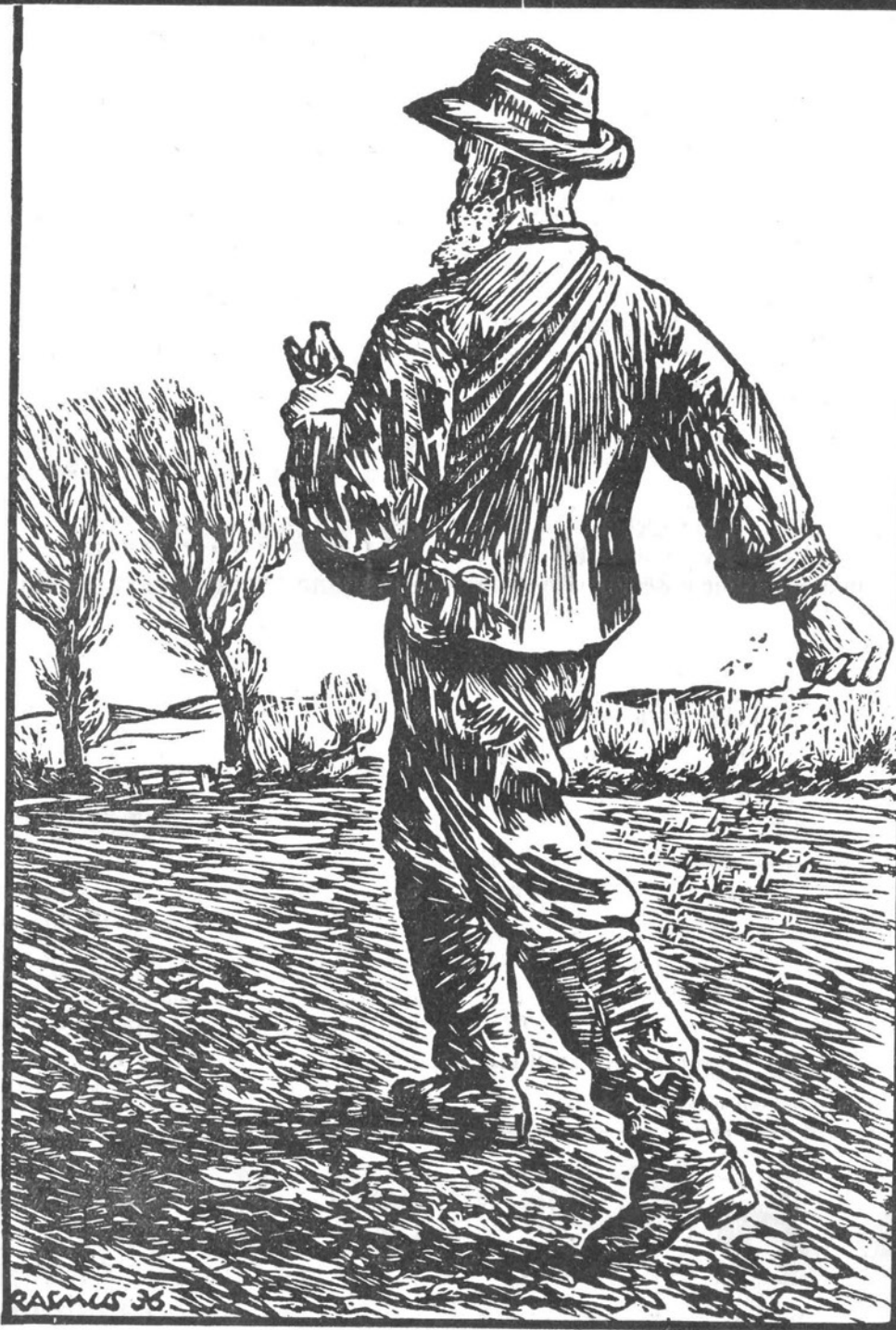


Poština plačena v gotovini.

Vzajemna

Svoboda • 4



ILUSTRIRANA KULTURNA IN DRUŽINSKA REVIJA
IZHAJA MESEČNO ~ APRIL 1937 ~ LETO I.

Plačajte naročnino za Cankarjevo družbo!

BENKO JOSIP

tovarna mesnih izdelkov, eksport živine, telet, svinj in mesa, Prva jugoslovanska tvornica bekonov

MURSKA SOBOTA

Poseduje prodajalne v GORNJI RADGONI, v MARIBORU na Aleksandrovi cesti 19 in Glavnem trgu 16, ter v CELJU, Kralja Petra cesta 13

Priporoča svoje priznane najfinejše mesne izdelke, kakor tudi šunke à la Praha, specialne mesne rulade in konzervirane šunke

Klišeje

v cink, baker, elektron, medenino, fotolito izvršuje

Jugografika

Ljubljana, Sv. Petra nasip 23, Telefon 24-95

Lekarna Dr. G. Piccoli

Ljubljana, (nasproti nebctičnika)

se priporoča

SLOVENSKA NARODNA PODPORNA JEDNOTA

največja slovenska gospodarska in dobrodelna zadruga v SEVERNI AMERIKI. — Najboljša zavarovalnica za življenje, za bolezen, poškodbe itd. — Posluje v Zedinjenih državah in Kanadi. — Ima približno 50.000 članov v obeh oddelkih in blizu 635 podružnic po raznih krajih Amerike.

PREMOŽENJE NAD 6.000.000* — DOLARJEV

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

**Glavni urad S. N. P. J., 2657-59 So.
Lawndale Ave., Chicago, Ill.**

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

Ljubljana, Miklošičeva cesta 16. / Telefon 31-33

najstarejša v Jugoslaviji, priporoča svojo bogato zalogo strokovnih in zabavnih knjig v vseh jezikih, kakor tudi muzikalij za petje, klavir in druge instrumente. Knjige in časopise, v zalogi se ne nahajajoče, dobavlja iz inozemstva v najkrajšem času.

KONZUMNO DRUŠTVO ZA MEŽIŠKO DOLINO

r. z. z. o. z. — Poštni predal 3. — Telefon int. 5.
Poštni ček. račun 15.925. — Brz. Kodes Prevalje.

Centrala in skladišče: Prevalje

Prodajalne: 1. Prevalje, 2. Leše, 3. Guštanj, 4. Muta, 5. Črna I., 6. Črna II., 7. Mežica, 8. Sv. Helena, 9. Pekarna Prevalje.

Sprejema hranilne vloge in jih obrestuje po najvišji obrestni meri. — Pristopnina 5 Din.

Splošna gospodarska in konzumna zadruga za Gorenjsko

r. z. z. o. z., Jesenice-Fužine, Cankarjeva 3.

Prodajalne: Sava, Jesenice, Borovlje, Kor. Bela, Dobrava, Sp. Gorje, Mojstrana. — Zadrugne gostilne: na Savi v Del. domu, na Kor. Beli, nasproti postaje. — Zadrugni kino: Radio poleg Del. doma. — Delavska domova: na Savi-Jesenicah, v Sp. Gorjah!

KONZUMNO DRUŠTVO RUDARJEV

Hrastnik, r. z. z. o. z. — Ustanovljeno 1906

Ima 3 prodajalne, zadrugno gostilno in pekarno. Član postane lahko vsak. Delež Din 100.—. Sodrugi, sodružice podpirajte Vašo zadrugo, Vaš Delavski dom.



**Spretne roke.
Ako naj uspe, mora
sodelovati tudi glava —
svetla glava na
Dr. Oetker-jevem
pecilnem prašku!**

Moderno socialno vprašanje in socializem

Dr. Edvard Beneš:

Nedavno so izšla v Pragi v češkem in nemškem jeziku izbrana dela predsednika češkoslovaške republike dr. Edvarda Beneša. Delo obsega štiri knjige, krasno vezane, v skupnem kartonu. Prva knjiga vsebuje Benešev življenjepiš, ki ga je napisal dr. Jaroslav Papoušek, druga knjiga obsega Beneševe spise in govore o izgradnji in življenju države, tretja razne Beneševe spise o politiki in narodnosti pod skupnim naslovom »Politika kot znanost in umetnost«, četrta pod naslovom »Sodelovanje narodov« obravnava demokratizacijo zunanje politike, kulturno sodelovanje narodov, vloga Čehoslovaške, male antante, slovanskih narodov, zvezo narodov in druge probleme mednarodne politike. Vsem prijateljem, ki znajo češko ali nemško, priporočamo, da študirajo te spise velikega demokratičnega državnika. V vzpodbudo prinašamo iz knjige o državi izvleček iz Beneševe razprave o socializmu.

Beseda socializem izvira menda od francoskega socialističnega teoretika Pierra Leroux, ki jo je rabil prvič v letu 1832. v svojem spisu »Discours aux politiques sur la situation actuelle de l'esprit humain«. Izraz je zelo hitro sprejela javnost.

Kaj je socializem? Beseda se rabi v različnem pomenu in njegova definicija je često precej težavna in nedoločna. Francoska akademija je sprejela to-le definicijo: »Socializem je politična doktrina (nauk, znanost), ki je usmerjena na socialne reforme.« Taka definicija je seveda precej nedoločna.

Nekateri socialisti (n. pr. francoski socialist Georges Renard) so socializem definirali tako-le: »Socialist je tisti, ki ima za cilj, da zmanjša socialno neenakost, in ki zato izbere kot sredstvo, da vsakemu članu družbe zagotovi del celokupnega bogastva s tem, da se ali ljudje pozadružijo ali da se podružabi lastnina.« Če bi hoteli bistvo socializma izraziti v kratkem stavku, bi rekli: socializem hoče doseči vsestransko enakost s tem, da zahteva solidarnost ljudi in gospodarskih, političnih, socialnih in kulturnih interesov. Ker se pa splošne socialne enakosti ne da doseči drugače, kakor da se spremeni današnja oblika privatne lastnine in organizacija privatnega lastninskega prava, je socialist tisti, ki hoče lastninsko pravo spremeniti v tem smislu, da se uvede večja enakost lastnine.

Beseda socializem živi torej že od 1832. l. Ali pa ni mar že davno, davno prej obstojalo bistvo, ki ga izraža ta beseda, prav kakor druga gibanja in stremjenja, splošna volivna pravica, ločitev države in cerkve in druge nprave, ki so dobile svoje ime šele pozneje po svojem uveljavljanju in oživetvorjenju?

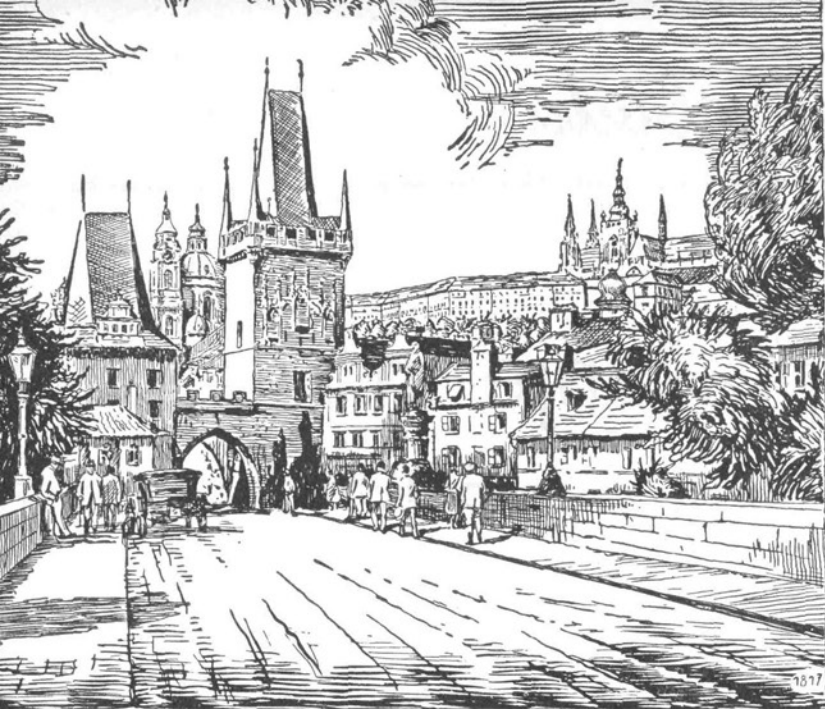
Razredne razlike in nasprotstva so v prejšnjih časih prav tako obstojale kakor danes in odločno lahko rečemo, da so imela nasprotstva v prejšnjih časih neprimerno močnejšo in še bolj upravičeno podlago kakor danes. Niso pa bila socialno vprašanje, kakor ga dandanes pojmuje, kajti socialno vprašanje v današnjem smislu se začne šele s tem, da se neki razred zaveda, da je zatiran in stremi za tem, da se tega zatiranja osvobodí.

... V starem in srednjem veku so bila razredna nasprotja neizmerno kričeča, gotovo mnogo hujša kakor danes in vendar skoro nič ne vemo o socialnem vprašanju v tistih časih — seveda z nekaterimi izjemami — dočim današnji svet prav pretresa ta problem. Staroveški sužnji in srednjeveški tlačani in podložniki so bili vdani v svojo usodo in niso mislili, da bi mogel biti svet drugačen. V stari Grčiji je bila v časih največjega političnega in gospodarskega procvita množica sužnjev, toda takozvanega socialnega vprašanja ni bilo. Vidimo pa tokove — in sicer močne tokove — v takozvanem socialnem vprašanju v Rimu za časa vstaj in osvobojenja sužnjev, posebno pozneje v periodi demagoškega gospodstva cesarjev v prvih stoletjih po Kristusu. Podoben pojav opazamo v srednjem veku in v začetku novega veka v čeških deželah, v Nemčiji in skoro v vseh drugih deželah. Vendar so to vedno osamljeni in od modernega socialnega vprašanja popolnoma različni pojavi. Nekaj tako organskega, tako logičnega, doslednega in zlasti zaveznega, kakor je današnje delavsko gibanje, ni bilo.

Zakaj to? Stvar je jasna, posebno če si predočimo ves duhovni razvoj človeštva od renesanse. (Renesansa, francoski izraz, pomeni dobesedno: prerojenje. S to besedo se označuje doba zopetnega oživljenja antične, starogrške in rimske kulture, to je bila doba od začetka 15. do konca 16. stoletja, op. pr.) Moderno socialno vprašanje je stvar nastajajočega in razvijajočega se modernega individualizma (nazor o svobodi vsakega poedinca = individualna, op. pr.), ki ga je oznanjala porenasana filozofija in ki je dobil izraza v političnem in gospodarskem individualizmu francoske revolucije. Ta razvoj je dal modernemu evropskemu človeku njegovo samozavest, zavest njegovega resničnega življenja in življenja, kakršno bi moralo biti. Moderno socialno vprašanje je nastalo šele tedaj, ko so se ljudje zavedli svojega težkega in nečloveškega položaja. Socialno vprašanje je izraz kulturnega razvoja in napredka človeštva in ljudstva...

Preden so delavci in najnižji razredi prišli do zavesti, da imajo določene pravice, katerih izpolnitev lahko zahtevajo, preden se je ta individualistična zavest vtelesila v njihovem socialističnem idealu, je moral človeški duh predelati dolg in počasen razvoj osemnajstih stoletij. Bilo je potrebno preriniti se skozi različne znanstvene nazore, filozofske teorije in verske doktrine. Preden je človeštvo kot celota prišlo do tega, kar danes imenujemo socializem, je moralo iti skozi tri temeljite idejne revolucije in obupno v verskih in političnih bojih iskalo odgovor na vprašanje: kako in čemu živeti?

Mnogo se je že pisalo o tem, kaj je napredek, kaj je razvoj. Često se je trdilo, da se zgodovina vrača v različnih preobrazbah, da so ljudje preživeli že vse oblike in načine življenja na svetu in da se te vedno znova samo ponavljajo v izpremenjenih in novih oblikah, da moremo v njih komaj spoznati njih prvoten obraz. Nekaj podobnega bi res mogli najti, če bi raziskovali idejni razvoj



Zgodovinski Karlov most, v ozadju Hradčani.

človeštva od starogrške filozofije do današnjega časa. Tri idejne revolucije se zde prav kakor vračanje človeštva k nekoč izdelanim in sprejetim in potem spet zavrženim idealom. Da razumemo, kaj zahtevajo od življenja tisti, ki se imenujejo socialisti, se moramo zavedati, da vodijo oznanjevalce teh idealov cilji, ki si jih je človeštvo že davno zastavilo, jih zapustilo in jih zopet obnavlja — in jih bo morda spet zapustilo, pa tudi spet dvignilo.

Socializem je samo poseben izraz individualizma, izraz stremljenja po zadovoljtvu vseh telesnih in duhovnih potreb. To stremljenje obvlada danes vse človeštvo, vse moderno človeštvo je individualistično. Toda ta individualistični ideal ni nov. Antični (= klasični staroveški) svet je bil prav tako individualističen v tej smeri, vodili so ga isti cilji kakor današnje človeštvo, gledal je na življenje v tem oziru na isti način. Vendar je antični svet kljub svojemu velikemu hrepenenju po sreči in kljub vsemu svojemu filozofiranju o življenju in sreči žalostno propadel. Človeštvo se je potem od varljive zemeljske sreče obrnilo proč in iskalo resnično in trajnejšo srečo

po smrti: v verskem življenju, v nadzemskih idealih, katerih izraz je bil srednji vek, pokopalo je hrepenenje po razmahu vseh telesnih in duhovnih sposobnosti posameznikov in si tako ustvarilo nov življenjski ideal, ki je bil staremu popolnoma nasproten, asketičen, antiindividualističen. To je bila druga stopnja v idejnem razvoju človeštva.

Toda človeška narava je bila vse premočna, mogočno je klicala po starem individualističnem idealu. Popolna prestavitve iz resničnega, dnevnega, stalno na človeka učinkujočega življenja v nadzemsko življenje je človeku mogoče le v posebnih situacijah, če je v stalni zamakjenosti in navdušenosti — sčasoma pa to navdušenje nujno oslabi. Ako ostro, surovo življenje vedno bolj poudarjeno zajema človeka, potem se tudi taka duša vrne k dnevnim vprašanjem in problemom. In človeštvo se je polagoma od svojega drugega, nadzemskega ideala vračalo k dnevnemu življenju in čutilo, da se da to in ono v resničnem življenju zboljšati, da ni potrebno, da bi se temu odpovedalo. Tako je spet preiskovalo zavržene ideale in se spet začelo obračati k njim. Moderni socializem je v idejnem, filozofskem oziru zadnja mladika tega tretjega prevrata v idejnem razvoju človeštva. Od renesanse sem se vrača človeštvo k staremu individualističnemu idealu antike in moderni socializem samo izvaja ta ideal v njegovih konsekvencah. Ako hočemo torej razumeti celotno takozvano socialistično gibanje, moramo vedeti, v kakšnem razmerju je z življenjskimi ideali človeštva sploh, v kakšnem razmerju je posebno do srednjega veka in začetkov novega veka, iz katerih je v filozofskem pogledu logično nujno in nevzdržno moralo vziti.

Tako vidimo, da je socialno vprašanje samo potrebna logična posledica kulturnega razvoja človeštva. Zato je bistvena napaka, ako se gleda na delavsko in socialno vprašanje kot na nesrečna družabna pojava in nepravilno je, presojati ju s temne strani. Iz istega vzroka je edino pravilno, delati v smislu tega socialnega razvoja in pomagati pri reševanju socialnih problemov. Ako vidimo najvišje socialno dobro v najpopolnejšem razvoju in najvišji stopnji kulture, potem ni mogoče — ako nočemo tudi kulture same uničiti — da bi pobijali ali da bi se postavljali po robu temu, kar je nujna posledica in neizogibna spolnitev vsega kulturnega razvoja vsakega ljudstva.

IZ VZAJEMNOSTI

PRAVILNIK

za dramske odseke »Vzajemnosti«

§ 1.

Dramatski odsek »Vzajemnosti« ima namen:

a) dajati članom in članicam »Vzajemnosti«, ki imajo veselje do dramatike, deklamacije, recitacije itd. priliko, da se izobrazijo in izpopolnijo v tej umetnosti, in s tem dviga in pospešuje umetniški nivo naše dramatike.

§ 2.

Dramatski odsek ustreza temu namenu: a) s prirejanjem jezikovnih, recitacijskih, deklamatoričnih, dramskih, gibalnih in glasbenih vaj in tečajev;

b) z uprizarjanjem gledaliških iger, prosvetnih večerov i. dr.;

c) z organiziranjem gostovanj in turnej tudi izven domačega kraja.

§ 3.

Izvršujoč član odseka postane lahko vsak član »Vzajemnosti«, ki ga sprejme odbor odseka.

Vsak član mora redno posečati vaje in tečaje, gojiti med člani družabnost in s svojim obnašanjem podpirati ugled dramskega odseka in društva »Vzajemnost«.

V slučaju, da bi kršil disciplino, dobi najprej ukor, pri ponovnem prestopku ga lahko odbor izključi iz odseka.

§ 4.

Vse umetniško in tehnično delo odseka vodi odbor, ki ga izvolijo člani odseka iz svoje srede. Odbor sestoji iz 4 do 6 članov. Odbor tvori tajnik, arhivar, režiser, gospodar in 1 ali 2 odbornika.

Odbor dela vse sporazumno z odborom društva »Vzajemnosti«.

§ 5.

Ako bi nastali kakšni spori med člani odseka, imenujeta obe sporni stranki po dva zastopnika v razsodišče, ki mu predseduje predsednik društva »Vzajemnosti«. Če bi to razsodišče ne moglo likvidirati spora, se zadeva izroči društvenemu odboru, ki postopa nadalje po društvenih pravilih.

§ 6.

V ostalem velja pravilnik dramske podzveze »Vzajemnosti« in društvena pravila.

PRAVILNIK

dramatske podzveze »Vzajemnosti«.

§ 1.

Po § 2 in 11 zvezinih pravil tvorijo vsi dramski odseki društev »Vzajemnosti« dramsko podzvezo »Vzajemnosti«.

Njen sedež je v Ljubljani.

§ 2.

V smislu § 11 zvezinih pravil vodi podzvezo tročlanski tehnični odbor, ki ga voli podzvezin občni zbor. Tehnični odbor lahko pritegne k sodelovanju strokovnjake.

§ 3.

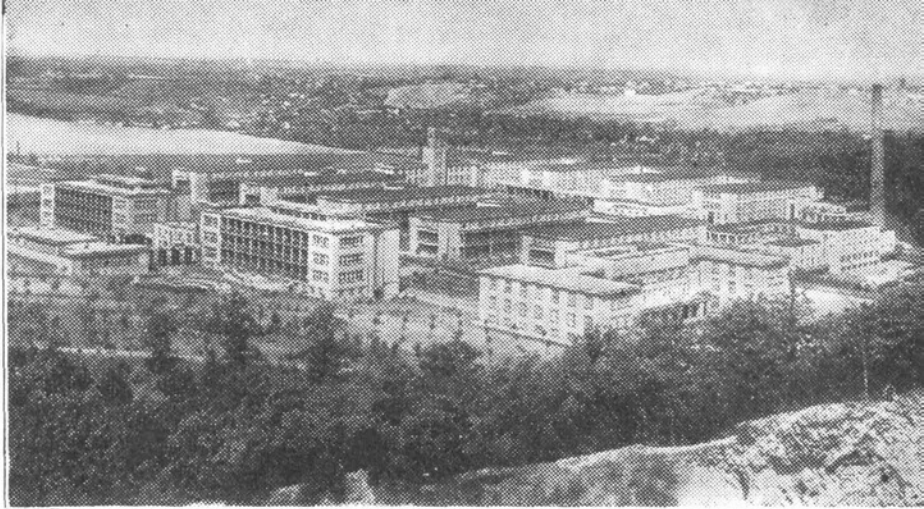
Naloga podzvezinega odbora je, da s pomočjo sredstev, ki jih dobi od odsekov, od prostovoljnih prispevkov in ki mu jih da na razpolago zvezin odbor,

1. daje odsekom nasvete za njihovo delo;
2. da spospešuje ustanavljanje novih dramskih odsekov.

V ta namen:

a) zbira potrebno gradivo, kakor so: igre, recitacijski zbori, deklamacije, predavanja o gledališki umetnosti itd.;

b) pošilja oziroma posreduje za odseke nabavo rekvizitov, potrebnih za posamezne uprizoritve;



Za duhovno in politično svoboda

(Ob Beneševem obisku Jugoslavije)

Prvi uradni obisk Jugoslavije po najvišjem predstavniku češkoslovaške republike mi daje priliko, da izpregovorim o pomenu in stališču, ki ga ima ta država za nas in ostali svet.

I.

Poleg Švice je Češkoslovaška danes v srednji Evropi edina država, ki je sprejela za svoje vrhovno načelo duhovno in politično svobodo. Za kar sta se češki in slovaški narod bojevala v davni preteklosti, to preizkušeno izročilo sta ohranila, zvesta sama sebi, tudi potem, ko sta dosegla svoj narodni namen.

Čehi so bili prvi v srednji Evropi, ki so se kot narod dvignili za svobodo vesti. Hus je umrl na grmadi za svobodno misel v verstvu. Proti vsemu zapadnemu svetu so potem vodili Čehi vojno za svobodo vesti in zmagovali, ker v njih je bila нравna sila. In iz njih vrst se je rodil Tolstega predhodnik Chelčický, ki je kot ustanovitelj krščanske cerkve »čeških bratov« nastopal proti vsakemu nasilstvu in oznanjal božje kraljestvo na zemlji. Čista človečnost, misel notranje svobode je navdajala tudi Komenskoga, zadnjega škofa »čeških bratov«, ki je moral zaradi vere zapustiti svojo domovino, begati po svetu in umreti v tujini. Bil je preosnovalec vzgojeslovja in oznanjevalec boljše bodočnosti.

Češki narod ni nikdar pozabil na svojo svetlo preteklost, marveč se je ob njej budil in krepil v težkih časih življenja, ko je po nasilju nasprotnikov izgubil svojo duhovno in politično svobodo. Tujci so ga polagali v grob, lastni rojaki so dvomili v njegovo življenje; toda narod je vstal k novi moči. Njegovi buditelji so črpali vero vase in v svoje ljudstvo iz velike preteklosti in delali v tej smeri.

Zgodovinar Palacký je pokazal Čehom njih preteklost v pravi luči in jim tudi povedal, zakaj so pozneje

padli. V Husu, Chelčickem in Komenskem je prevladoval duh nad tvarjo, notranjost nad zunanostjo, iskrenost nad preračunljivostjo, ko je rasel češki človek iz svobodne vesti in na njej sloneče нравnosti v višave, da se je dvigal nad vso tedanjo Evropo kot njen prvak in vzornik. Ko je pa zopet zmagovala tvarnost nad duhovnostjo, ko je »pravovernost« dušila svobodo vesti in нравnosti, ko so se delali kompromisi v načelnih, bistvenih stvareh; tedaj se je začela pokvarjenost, ki je končno dovedla do poloma.

Palacký je videl v dvojnosti obeh krščanskih cerkva: katoliške in protestantovske — zgodovinski razvoj človeškega duha, ki sloni na avtoriteti in svobodnem razumu. Prva smer (avtoriteta) je doma v katoličanstvu, druga (svoboden razum) v protestantovstvu; prva vsebuje bolj načelo pasivnosti, druga načelo aktivnosti. Obe smeri se morata dopolnjevati in tekmovati v dobrem med seboj, ker popolna ni nobena. Verstvo samo po sebi je vedno osebnostno, notranje prepričanje posameznika ni nedotakljivo; odtod izhaja zahteva svobodnosti in strpnosti.

Palacký je pa tudi utemeljil potrebo politične svobode. Izvajal jo je s stališča človekoljubja ali humanitete, ki jo je prenesel z verskega področja na politično ter zametaval kakor versko tako tudi narodno nasilje. Zato je zahteval, da se Avstrija preuredi v zvezo ena kopravnih narodov, kjer najdejo svojo upravičeno postojanko tudi Čehi in Slovaki. Avstrija se mu je zdela potrebna zaradi človečnosti, da se ne bi mali slovanski narodi v srednji Evropi potopili v nemštvo ali rusovstvu, kar je imel oboje za nesrečo. Ko pa Avstrija ni razumela svojega zgodovinskega poslanstva, je Palacký izpremenil svoje razmerje do nje in izrekel pre-

PRAVILNIK

delavske glasbeno-pevske podzveze »Vzajemnosti«.

§ 1.

Delavsko glasbeno-pevske podzveze »Vzajemnosti« tvorijo glasbeni in pevski zbori društev »Vzajemnosti« in »Zarje«. O sprejemu drugih delavskih glasbenih in pevskih zborov sklepa od slučaja do slučaja podzvezin odbor v sporazumu z zvezo »Vzajemnosti«.

Sedež podzveze je v Ljubljani.

§ 2.

V smislu § 11 zvezinih pravil vodi podzvezo tročlanski tehnični odbor, ki ga voli podzvezin občni zbor. Tehnični odbor lahko pritegne k sodelovanju strokovnjake.

§ 3.

Naloga podzvezinega odbora je, da s pomočjo sredstev, ki jih dobi od društev, prostovoljnih prispevkov in zveze »Vzajemnosti«.

zvezinega odbora ali na zahtevo najmanj dveh tretjin včlanjenih odsekov.

Vsak odsek ima en glas, pošlje pa lahko največ 5 delegatov. Stroške za delegate krijejo odseki v sporazumu z društvu.

§ 5.

Vsi člani podzveze so dolžni:

1. izpolnjevati navodila podzvezinega odbora;
2. obračunavati podzvezi določeno kvoto;
3. udeleževati se potom svojih delegatov podzvezinih občnih zborov;
4. javljati odboru v naprej svoje prireditve;
5. podajati periodična poročila:
 - a) o uspehu prireditev;
 - b) o stanju članstva in odseka;
 - c) o stanju in dopolnitvi arhiva.

§ 6.

Za vse poslovanje podzveze veljajo določbe zvezinih pravil.

c) prireja režiserske, maskerske in slične tečaje;

d) ocenjuje dramske publikacije in posamezne prireditve;

e) organizira sodelovanje na skupnih delavskih prireditvah;

f) sprejema poročila odsekov in posreduje med njimi in zvezinim odborom.

§ 4.

Občni zbor podzveze se vrši vsaj vsako drugo leto ob skupščini zveze »Vzajemnosti«. V njegov delokrog spada:

1. zaslisanje poročila podzvezinega odbora;
 2. sklepanje o prispevkih odsekov;
 3. sklepanje o bodočem delovnem programu;
 4. sklepanje o pravilniku;
 5. sklepanje o predlogih zvezini skupščini;
 6. volitev novega odbora.
- Izredni občni zbor se skliče na odredbo



Krematorij v Pragi na Olšanih.

roške besede, ki so se uresničile po svetovni vojni: Bili smo pred Avstrijo in bomo ponje.

Poleg Palackega in preko njega je dajal smer češki politiki posebno Havliček, ki je bil po besedah ministra Schmerlinga najbolj nadarjen in duhovit časninar tedanje Avstrije. Bil je demokrat in stvaren človek. Zato je nastopal proti sanjavnemu vseslovanstvu, ki Slovane samo šteje, a ne tehta. Poznal je slovanstvo po izkustvu in zato ni bil oboževalec carizma. Pravilno je pojmoval, da je treba gojiti najprej lastno narodnost, ker je bolje, ako ljubimo manj ljudi, a te temeljito in gorko, kakor pa vsakega nekoliko. Zato je bilo njegovo geslo: Čeh, ne Slovan, a vsakdo bodi najprej delaven, pošten in izobražen človek, potem šele domoljub.

Havliček je pravilno sodil, da nobena moč na svetu ni tako velika, da bi se mogla upreti pravični terjatvi vsega naroda. Ako je vlada poštena in svobodoljubna, je ne morejo podreti še tako zlobni ljudje; proti despotični vladi, ki samolastno gazi zakone, mora biti pa dovoljena tudi uporaba sile. Havliček je priznaval narodu pravico, da se proti nasilju in brezpravnosti brani tudi z orožjem v roki; toda splošno ni bil prijatelj nasilnega preobrata, ker je to »loterija z narodno bodočnostjo«, kakor je rekel, ampak je dajal prednost »revoluciji v glavah in srcih«. Bil je velik po svoji odpornosti nasproti tujcem, ki so ga pahnili v prezgodnji grob; bil pa je tudi velik po svoji odkritosti, s katero je šibal napačnosti v domačem taboru.

A ne samo v politiki, tudi v duhovnem življenju je dajal Havliček smer svojemu narodu. Spoznal je, da je cerkveni absolutizem podpora posvetnemu; zato je nastopal proti zunanji cerkvenosti za resnično, iskreno vero, ki mora biti svobodno, strpno in ločeno od politike.

1. daje odsekom nasvete za pravilno glasbeno in pevsko udejstvovanje in spopolnjevanje;

2. pospešuje ustanavljanje novih zborov. V ta namen

a) ocenjuje in zbira nove zborovsko-glasbene note in publikacije;

b) ocenjuje programe in repertoarje odsekov;

c) skrbi za spopolnitev izobrazbe pevodij in dirigentov;

d) posreduje odsekom nabavo zborovih not;

e) organizira sodelovanja odsekov pri večjih, splošnih del. prireditvah;

f) sprejema poročila odsekov in posreduje med njimi in zvezo.

Seje se vrše vsaj enkrat mesečno.

§ 4.

Občni zbor podzveze se vrši vsaj vsako drugo leto ob skupščini zveze »Vzajemnosti«. V njegov delokrog spada:

1. zaslisanje poročil podzvezinega odbora;

2. sklepanje o prispevkih odsekov;

3. sklepanje o bodočem delovnem programu;

3. sklepanje o pravilniku;

5. sklepanje o predloženih zvezini skupščini;

6. volitev novega odbora.

Izredni občni zbor se skliče na odredbo zvezinega odbora ali na zahtevo najmanj dveh tretjin včlanjenih odsekov.

Vsak odsek ima en glas, pošlje pa lahko največ 5 delegatov. Stroške za delegate krijejo odseki v sporazumu z društvi.

§ 5.

Vsi člani podzveze so dolžni:

1. izpolnjevati navodila podzvezinega odbora;

2. obračunavati podzvezi določeno kvoto;

3. udeleževati se potom svojih delegatov podzvezinih občnih zborov;

4. javljati odboru v naprej svoje prireditve;

5. podajati periodična poročila:

a) o uspehu prireditve;

Priporočal je svojemu narodu enako kot Palacký omiko in nrvnost, ki ga edini moreta krepiti v boju proti cerkvenemu in posvetnemu absolutizmu, da si narod pridobi duhovno in politično svobodo, a ne samo pridobi, ampak ju tudi ohrani.

Tako sta se pripravljala češki in slovaški narod po svojih najboljših predstavnikih za končni obračun z Avstro-Ogrsko. Mimogrede še pripominjam, da so bili med njiju narodnimi voditelji posebno odločilni protestanti in Slovaki. Velika naloga končnega obračuna je pripadla Masaryku, ki je bil od svojega nastopa v javnosti po delu in značaju najbolj poklican, da jo izvede. Že zgodaj je preučeval stališče češko-slovaštva v preteklosti in sodobnosti ter potrebo njegove osamosvojitve v bodočnosti. Korenil je duhovno-versko v Husu, Chelčickem in Komenskem, a narodno-politično v Palackem in posebno v Havličku. Ker je bil pa obenem svetovno izobražen človek, se ni zadovoljeval samo s spoznavanjem svoje domovine, katere napačnosti ali slabosti je šibal brezobzirno, marveč je preučeval tudi miselnost drugih narodov ter dajal prednost duševnosti Angležev in Amerikancev, ki je bil z njimi zvezan rodbinsko.

Tako si je ustvaril iz izročil svoje domovine in iz izkustev napredne tujine dve osnovni življenjski načeli, ki sta mu bili: človekoljubje ali humaniteta in vlada ljudstva ali demokracija. V teh dveh načelih je videl pomen zgodovine svojega naroda in oporoko za vso njegovo bodočnost. Zato se je bojeval ves čas svojega življenja proti rojakom in tujcem za duhovno in politično svobodo, ki ju je končno tudi izbojeval po nadčloveškem naporu, s čimer je vzbudil občudovanje in priznanje vsega sveta.

Masaryk je sprejel za svoje vodilno načelo Havličkovo misel o revoluciji v glavah in srcih; toda bil je obenem človek dejanj. Zato je odklanjal Tolstega nazor o pasivnosti, po katerem bi se ne smeli upirati zlu, ampak je nasprotno učil, da moramo vedno in povsod odstranjevati zlo ter po potrebi v svojo obrambo poseči tudi po sili. Ne napadati, marveč braniti se tudi z orožjem! Po Palackega zgledu je skušal izpremeniti Avstrijo v demokratično državo. Ker se pa zaradi nasilnosti Nemcev in Madjarov to ni posrečilo, ji je napovedal v Ženevi ob petstoletnici Husove smrti dne 6. julija 1915. leta boj na življenje in smrt. In ko sta češki in slovaški narod zmagala s pomočjo zaveznikov, sta ustanovila državo, ki sloni na duhovni in politični svobodi. Nasledek tega je bila omogočitev mnogovrstnosti verskega in političnega življenja od skrajne desnice do skrajne levice. A kljub tej navidezni nesložnosti, ki jo je rodila svoboda, sta se našla v Češko-Slovaški oba najštevilnejša in najpomembnejša stanova: kmet in de-

b) o stanju članstva in odseka;

c) o stanju in dopolnitvi arhiva.

§ 6.

Za vse poslovanje podzveze veljajo določbe zvezinih pravil.

*

Trboveljska »Vzajemnost« ima menda od vseh društev najagilnejši **dramatski** odsek, ki šteje 21 rednih članov in 16 članic. V kratkem času svojega obstoja je priredil 3 samostojne igre, ki jih je obiskalo 1453 gledalcev, devetkrat je nastopil pri prosvetnih večerih z obiskom 5303 oseb in priredil je 4 gostovanja s 525 gledalci. V arhivu ima 71 različnih iger in dram. **Mandolinistični** odsek ima dve skupini; odraslo in mladinsko. Prva ima 18 članov in 19 članic, druga 17 fantov in 19 deklic. Imel je že pet nastopov. **Pevski zbor** ima 24 pevcev in 15 pevk in je tudi že petkrat javno nastopil. Mandolinisti in pevci imajo bogat arhiv.

I a v e c pri skupnem delu za svojo in državno blaginjo. Uspešno odbijata vsak poizkus, ki bi hotel utesniti ali odpraviti njuno duhovno in politično svobodo.

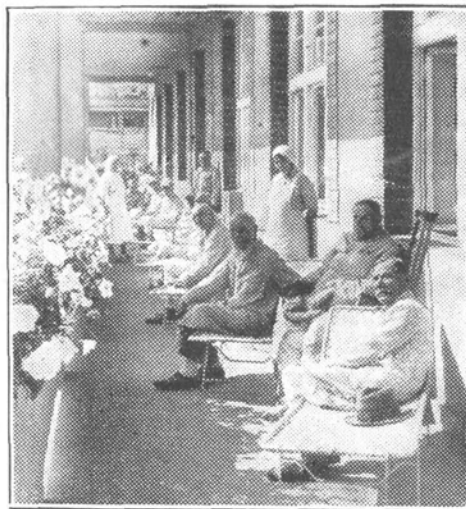
Tako se zrcali v Češko-Slovaški zaporednost in spoje-
nost preteklosti in sedanosti, a zagotovilo nepretrganega
razvoja tudi za bodočnost ji daje B e n e š, ki je učencec
in naslednik M a s a r y k o v e miselnosti in delavnosti.

II.

Slovenci spadamo po vsem mišljenju in hotenju k ev-
ropskemu zapadu, čigar najboljši predstavniki med Slo-
vani so Čehi. Tudi mi imamo svojo preteklost, ki nanjo
naverujemo v omiki, gospodarstvu in politiki svojo seda-
njost, da iz nje ustvarimo bodočnost.

Slovensko delavstvo, ki je združeno s slovenskim kme-
tovstvom, ima svoje duhovne učitelje v T r u b a r j u,
P r e š e r n u in C a n k a r j u, a ima tudi svoje politične
mislece, med katerimi se po unski in uravni višini dvi-
gata visoko nad druge D e r m o t a in T u m a. Pri go-
spodarski vzgoji slovenskega kmeta in delavca ne smemo
zamolčati K r e k o v e g a imena. Slovenski proletariat se
je vedno bojeval za d u h o v n o in p o l i t i č n o svobodo,
ki sta pogoj njegovi in narodni rasti. Od te poti ne sme
odstopiti, ako noče pogube sebi in svojemu rodu, čigar
bistveni del je. Demokracija mu mora biti pot
in namen: celotna in nepreklicna.

Danes se poleg demokracije in proti njej uveljavljata
desničarski fašizem in levičarski boljševizem. Italijansko-
nemški fašizem je povratek k nagonstvu prvotnega člo-
veka, ki si je po tisočletni izkušnji in delavnosti izobliko-
val v sebi vlado razuma nad strastmi. V zvezi s tem je ta
fašizem z naukom o obnovi »rimskega imperija« in o
prednosti »nordijsko-germanske rase« protislovanski, tudi
protislovenski, ker hlepi po naši zemlji. A ruski boljševi-
zem je plod družbenih razmer svoje vrste, ki so nastale
v tem evropsko-azijskem svetu kot nasledek njegovega
naravnega in zgodovinskega značaja. Potrebujemo ne



Bolni starčki na terasi
Masarykovih domov.

samo politične, ampak tudi gospodarske demokracije, da
ustvarimo znosno družbeno razmerje brez največje bede
in največjega bogastva v kričečem nasprotju; toda rasti
hočemo iz svoje zemlje, njene narave in zgodovine.

V sestavku »Politična izpoved«, ki sem ga priobčil leta
1920. v 88. številki »Napreja«, sem svaril slovensko de-
lavstvo pred s k o k o m v t e m o. Danes to ponavljam s
tem večjo upravičenostjo, ker mi je pritrtil razvoj ruske
revolucije. Slovenci, posebno delavstvo in kmetovstvo,
moramo imeti svojo jasno črto v narodnem in družbenem
oziru, ker skok v temo bi bil poguba, kakor se je že do-
ločno pokazala ob preobratu. Ali hočemo napraviti nap-
pako še enkrat? Duhovno-politična in gospodarsko-so-
cialna demokracija nam bodi vzor — slovensko
izročilo in slovenske prilike pa okvir, v ka-
terem se naj ta vzor uresniči brez slepega posnemanja
tujine, a s primernim upoštevanjem njenih izkustev.

Dr. Dragotin Lončar.

Hrastnik II. 1. redni občni zbor »Vzajem-
nosti II« v Hrastniku se je vršil dne 21. mar-
ca 1937. Po poročilu vseh funkcionarjev
predlaga predsednik staremu odboru raz-
rešnico, kar članstvo soglasno sprejme. V
novi odbor so bili izvoljeni: predsednik
Beutel Franc, nam. Götz Karel, tajnik Abram
Stanko, nam. Jačar Jože, blagajnik Stra-
šnik Edi, nam. Kravs Anton; odborniki:
Abram Alojz, nam. Gorjup Viktor; Haberl
Adolf, nam. Grčar Jože; Kovač Olga, nam.
Omerzi Renči; Klanjšek Karel, nam. Kračel
Jože; nadzorstvo: Kelner Alojz, Kovač Da-
ni, Saletel Kristina; za pevski odsek: pre-
sednik Vračun Franc, tajnik Saurič Drago,
blagajnik Pfajfer Martin; dramatski odsek:
predsednik Saurič Drago, tajnik Kravs An-
ton, blagajnik Haberl.

Novi postojanki »Vzajemnosti«. Novo dru-
štvo »Vzajemnost« se je 11. t. m. ustano-
vilo v Krmelju pri Št. Janžu na Dolenjskem.
Člani tega društva se zanimajo predvsem za
dramatiko in glasbo. Glavni funkcionarji
društva so: predsednik Železnik Jože, nam.
Končina Viktor, tajnik Debeljak Amalija,
nam. Pfeifer Stanko, blagajnik Novak Alojz,
nam. Kos Albert.

4. apr. se je ustanovila »Vzajemnost« v
Velenju. Društvo vodijo: predsednik Mar-
tinšek Edvard, tajnik Koren Matko, blagaj-
nik Ulrih Tone.

**Kulturno društvo »Vzajemnost« v Škofiji
Loki** je gostovalo 14. t. m. v Zg. Šiški pri
»Kameniti mizi« s Kočevarjevo dramo v
štirih dejanjih »V temnih globinah«. Vsebi-
na igre ni toliko primerna za delavski oder,
vendar pa je marsikateri ženic stopila sol-
za v oči, kar pa je precej zasluga mladih
igralcev, ki so se popolnoma vživeli v

stvar. Morda je motilo samo to, da so ne-
kateri prethi in nerazumljivo govorili in
da maske niso odgovarjale. Sicer pa česti-
tamo k prvemu nastopu škofjeloške »Vza-
jemnosti«.

»Napred« v Zagrebu. Na Hrvatskem so se
že dolgo trudili sodruži za ustanovitev de-
lavske kulturne organizacije. Znano je n. pr.,
da pred leti oblast ni dovolila na Hrvatskem
podružnic naše bivše »Svobode«. Zdaj so
odobrena pravila za »Radniško kulturno za-
jednico »Napred«. Mesečna članarina znaša
4 Din, ker pa mora biti vsak član tudi na-
ročnik socialističnega tednika »Slobodna
riječ«, se pobira mesečno še 4 Din za ta
list, to je skupno 8 Din. Pravila so podobna
»Vzajemnosti«, samo da ima »Napred« tudi
športne odseke. Predsednik je s. Stjepan
Pongračić, podpredsednik s. Haramina, taj-
nik s. Vladimir Pfeifer. Prepričani smo, da
se bo »Napred« hitro razširil po hrvatskih
delavskih krajih.

T O I N O N O

**Na Francoskem je Blumova vlada uvelja-
vila zakon o 40 urnem delovniku za vsa pod-
jetja.** To je v večini podjetij urejeno tako,
da se dela pet dni v tednu po osem ur, so-
bota in nedelja pa sta dela prosta dneva.
Pri tem pa delavci ne smejo zaslužiti manj
ko prej, ko so delali po 48 ur. Industrijo to
ne bo bolelo, ona si bo že znala pomagati
z izpopolnjenjem produkcije, saj vemo, da je
delavstvo pri osemurniku produciralo sto-
krat več ko nekdanj, ko je delalo še po 12
do 16 ur. Z uvedbo 40 urnega delovnika je
pa francoska vlada posvetila vso pažnjo ne-
kemu drugemu, nič manj važnemu vprašanju,

ki iz tega nastaja: kako bo francosko delav-
stvo svoj prosti čas kar najbolj smotreno in
koristno moglo izrabiti. Zato podpira usta-
navljanje delavskih domov, knjižnic, teča-
jev in raznih kulturnih društev. Pospešuje
se ustanavljanje delavskih, športnih, turistič-
nih in telovadnih organizacij, v vseh večjih
krajih se grade za delavstvo moderni štadi-
joni in počitniške kolonije. V to svrhu je
vlada dovolila milijonske kredite. Pa naj še
kdo reče, da so francoski »framazoni« od
muh.

**Odbor za nevmešavanje v španske zadeve
»deluje«.** Kakor poroča »Plavi pondeljek«,
se je odbor za nevmešavanje sporazumel
s svojim pododborom v tem smislu, da se
naj glede nadzora nad Španijo izvoli najprej
poseben koordinacijski svet, ki naj bi imel
nalogo, poveriti poseben intervencijski ko-
legij, da imenuje člane v odbor za nevme-
šavanje.

**Rajši pobiti, kakor pustiti da se vzgajajo
v demokratičnem dubu.** Francov pomočnik,
general Queipo de Llano, je bil silno hud,
ko je slišal, da je madridska vlada večje
število osirotelih otrok, ki jim je meščan-
ska vojna pobrala roditelje, poslala deloma
v Rusijo, deloma v Ameriko dobrim ljudem,
da se tam oskrbujejo in vzgajajo izven do-
sega topovskih granat. »Človekoljubni ge-
neral je izjavil: »Boljše bi bilo te pankrte
vse pobiti kakor pa pustiti, da se vzgajajo
v nenacionalnem, tujem duhu.« S tem je ta
general res dal najlepše izpričevalo špan-
skemu nacionalizmu in sploh vsakemu pre-
tiranemu nacionalizmu.

**V Moskvi gradijo veliko tovarno za kon-
serviranje rib, ki bo zmožna dnevno pre-
delati 100 vagonov (ali 350.000 kosov) rib,
jih očistiti, soliti, konzervirati in marinirati.**

Vaš tabor je socialna demokracija!

Ne v strahopetnih besedah, ne v praznih obljubah — temveč jasno in razločno govori socialna demokracija!

Jasno in razločno oznanja, da je odločna in odkrita sovražnica sedanjega reda človeške družbe. Ona oznanja, da je njen poslednji cilj, porušiti v temeljih gnilo zgradbo te gnile družbe, ki izkorišča in izrablja milijone delovnega ljudstva, zato da se bogato redi par ljudi, ki žanjejo, dasi niso sejali.

Socialni demokraciji očitajo njeni obrekovalci, da jemlje vero delavcem in kmetu. Kako brezvestna laž! Socialni demokraciji je vera sveta stvar in zato zahteva, da naj se je nikar ne vlači v posvetne boje! Kristus je rekel: Ti pa, kadar moliš, se zakleni v svoj hram in tvoj Bog te bo slišal! — Ni pa rekel, da pojdi v politični boj in da v imenu vere obrekuješ svojega nasprotnika!

Obrekovalci socialne demokracije ji očitajo, da je sovražna kmetu. In očitovalci vedo, da lažejo! Desetletja je slepo hodil slovenski kmet za klerikalno stranko, dokler nazadnje ni našel poti v Ameriko in na Nemško! Slovenski kmet in kmetski delavec je dandanes obubožan in obremenjen in spoznal bo, da klerikalna stranka ni delala in ne dela zanj, temveč edino le za nadvlado duhovščine; spoznal pa bo nadalje, da socialna demokracija ni samo stranka mezdnih delavcev, temveč vseh trpečih, zatiranih in nesvobodnih.

Rumunska vlada stopa fašizmu na prste. Notranje ministrstvo je izdalo strogo odredbo, ki prepoveduje, da bi se političnim akcijam dajalo kakršnokoli versko obeležje, kakor se je dozdaj to često dohajalo, s pomočjo fašistično usmerjene duhovščine. V bodoče je prepovedano duhovščini posvečevanje zastav političnih strank, ker je v Rumuniji priznana samo državna trobojnica (plava-rdeče-rumena). Prepovedano je to zastavo izrabljati v strankarsko politične namene, ali ji pridodajati razne znake in embleme (kakor se je to dohajalo s kljukastim križem). Duhovniki, ki se jim bo dokazalo, da so aktivno sodelovali v ofenzivnih političnih organizacijah, se bodo smatrali za rušilce zakona in bodo deležni zaslužene kazni. Isto se nanaša tudi na učitelje in profesorje.

Nadalje je prepovedano delovanje vsem takozvanim delovnim društvom (Arbeitsgemeinschaften), ki so jih ustanovljale razne politične stranke z namenom, da bi z njih pomočjo prodrle v široko ljudske mase, pa čeprav so ta društva vršila morda kaka koristna dela. Taka dela, kakor so: popraviljanje šol, cerkva, hiš, cest, mostov in postavljanje križev ob potih, kar se je zlasti izrabljalo ob prilikah posvetitev v strankarsko politične cilje, bodo v bodoče vršili samo priznani, uradni činitelji.

Poleg drugih zakonov za ohranitev javnega miru in reda, je rumunski parlament odobril tudi zakon o nadzorstvu razmer na visokih šolah, kjer je dijaštvo, organizirano v pretežni večini v fašističnih organizacijah («Železna peta» in druge), stalno povzročalo krvave izgrede. V teku je veliko čiščenje rumunskih visokih šol; samo na vseučilišču v Černovicah so izključili nad tisoč dijakov.

Listine, ki jim priznavajo za vse čase brezplačno izkoriščanje zemlje, je v Sovjetski Rusiji prejelo 218.012 kolhozov (kolektivnih kmetij), za zemljo ki jim je bila dosedaj odrejena. 40.000 kolhozov še čaka na slične dokumente.

Turčija je kot prva uknila vse uvozne omejitve in kontingente. Vsaka država lah-

ko v Turčiji kupuje in prodaja, kolikor hoče in more. Da so uvozne omejitve in carinske barijere med posameznimi državami glavni vzrok današnjih gospodarskih krizi, so začele danes spoznavati celo tiste države, ki so še pred kratkim prisegale na avtarkijo (težnja, da vse svoje potrebe pokrivajo z lastno proizvodnjo, da postanejo neodvisne od uvoza). To načelo se je pokazalo kot napačno, oviranje in zmanjševanje mednarodne trgovine krizo še povečava. Radi tega je značilno, da so francoska in angleška vlada povabila belgijskega šefa vlade, Van Zeland, ki je znan strokovnjak v gospodarskih vprašanjih, da izdelata načrt, kako bi se mogla mednarodna trgovina oživiti in carinske pregrade, če že ne popolnoma odpraviti, pa vsaj kolikor mogoče omiliti. Pripravljenost za to se čuti povsod, razen v fašističnih državah, predvsem v Nemčiji, ki bi s svojimi pridržki tudi ob tej priliki rada sebi kovala politični kapital. Iz istega namena potuje te dni po Evropi tudi ameriški finančnik Norman Davis, da bi pridobil evropske države za gospodarsko sodelovanje. Izjavil je, če evropske države tega nečejo, ampak bodo še nadalje kratile svoje ekonomske sile predvsem za blazno oboroževanje, bo Amerika pustila Evropo na cedilu in se bo čisto desinteresirala v evropskih zadevah. Baje je Amerika že stavila Angliji in Franciji ponudbo, da medsebojno ukinejo carinske meje.

Ne navaden štrajk. V neki večji tovarni v Nju Yorku so delavke zastavkale in zasedle tovarno. Policija je dobila nalog, da štrajkašice odstrani iz tovarne. To pa je bilo lažje zapovedati kot pa izvršiti; ženske so se na vse načine upirale. Ko si že drugače niso znale več pomagati, se je večje število žensk sleklo do gola, da bi jih policija ne mogla iztirati na ulico, kjer bi ogrožale javno moralo. Ker pa je zapoved zapoved, so si policaji pomagali na ta način, da so nage ženske zavili v rjuhe in so jih odnesli na pripravljene automobile, ki so jih odvezli v bržon.

Obrekovalci socialne demokracije trdijo, da je sovražna obrtniku. Tistemu obrtniku pa, ki so mu dosedaj prijatelji, krščanski socialisti, tako zelo pomagali, da pada zato hitreje v proletarstvo! V svojem obubožanju, v svojem strahu pred prihodnostjo je spoznal proletarski obrtnik, kje je njegova stranka.

Socialna demokracija je stranka vseh delovnih, v svojem delu izrabljenih, nesvobodnih slojev. Ona je stranka malega uradnika, ki je v svojem obstanku tako zaslužjen in nesiguren, v svoji moči tako izrabljan kakor vsak drugi delavec. Ona je stranka učitelja, ki je poleg svoje beraške plače bolj odvisen, kakor mezdni delavec od svojega delodajalca, kmetski delavec od svojega gospodarja.

Socialna demokracija je edina resnično neodvisna in zato edina resnično močna stranka; ona je stranka zatiranih in zaslužjenih, ona je stranka enakosti in svobode, edina odkrita in zmagesvestna sovražnica vsakega hlapčevstva in vsake neenakosti. Za izsesovalce in izkoriščevalce ni prostora pod njeno streho!

Delavci! Vam ni treba šele kazati, kje je vaš tabor; sami ga boste našli, ker ste si ga sami ustvarili! Vaš tabor je socialna demokracija!

(Iz Cankarjevega volivnega oklica l. 1907.)

Neverjetno: Ministri nočejo penzije. Angleški ministri nimajo pravice do pokojnine po izstopu iz vlade, kakor marsikje drugje, pač pa je ta pravica priznana predsednikom angleške vlade. Zadnji trije predsedniki so bili Loyd George, Macdonald in Baldwin. Vsi trije so se pa odrekli penziji. Seve jim penzija tudi ni potrebna: prva dva sta še sedaj aktivna poslanca in prejemata poslanske dnevnice, (ki pa na Angleškem niso tako visoke ko marsikje drugje), tretji Baldwin, je pa itak sam dovolj bogat, ker je šef znane tvrdke »Baldwin in drug«, ki izdeluje orožje. A marsikje drugje so ministri tudi sami dovolj bogati, a se kljub temu ne odpovedo penzijam.

»Opozicija Njegovega Veličanstva«, se imenuje na Angleškem glavna opozicijska stranka v parlamentu, ki vodi opozicijo proti vladi. Točasno je to angleška delavska stranka, s svojim voditeljem Atlejem na čelu. Opozicijska stranka uživa kot sestavni del parlamenta na Angleškem isti ugled kakor vladna stranka in njen voditelj je upoštevan kakor aktivni minister. Voditelj Atlee je zastopnik onega dela naroda, ki je v opoziciji, ki pa lahko že jutri prevzame v ugodnem slučaju vlado. On je glavni govornik in poročevalec teženj opozicije in kritik vladnih odredb, brez česar ne more izhajati nobena prava demokracija. On se mora ves in popolnoma posvetiti svoji nalogi in ne sme biti odvisen od skrbi za vsakdanji kruh. Zato ni čudno, če je zadnjič ves parlament soglasno pritrnil, da se vodi opozicije. Atleju, prizna ministrska plača 2000 funtov šterlingov letno. To je demokracija!

Berlinska policija je zapovedala vsem berlinskim hišnim lastnikom, da ji morajo izročiti duplikate ključev od svojih hišnih vrat, da bodo mogli policijski organi ob vsaki uri, podnevi ali ponoči, nenapovedano priti v vsako hišo. To so res čudni pojmi o osebni svobodi in nedotakljivosti stanovanj, kakor so uzakonjeni v demokratičnih državah.

Prvi krematorij v Jugoslaviji se bo v kratkem zgradil v Sisku na Hrvatskem.

MATI

Rijavec Vladimir

Velika sobota.

Dva vitka, gotska stolpa, visoka in izgublajoča se v noč, sanjata nad nešteti razkošnimi palačami in tlakovanimi ulicami, polnimi ljudi in še vlažnimi od popoldanskega dežja, spolzkimi in gladkimi, da si plinske svetiljke občudujejo v njih svoja sloka telesa; — nad dolgimi vrstami taksijev; nad kinoplakati in prometnimi stražniki; — nad bleščeče razsvetljenimi izložbenimi okni trgovin s pohištvom, radioaparati, konfekcijo, krznom in dragulji, ki se vsak ustavlja pred njimi in si jih živahno ogleduje; — nad knjigarnami z izloženimi deli Gorkega, Londona, Ehrenburga, Kische, Gladkova in drugih, za katere se ne zmeni nobeden ali kvečjemu kak študent brez površnika, z zmečkanimi hlačami in raztrganimi nogavicami v oguljenih čevljih; — nad tramvaji in avtomobili ter njihovimi reflektorji, ki se lovijo in izgubljajo v ulicah, kot kresnice v poletni noči brez meseca; — nad kavarnami, svetlobno reklamo in električnimi urami; — — — sanjata siva, hladna, mrka in vzvišena nad vrvenjem, metežem, hrupom, smehom in kričanjem pod sabo, kot da se ju vse to popolnoma nič ne tiče. Le zvonovi iz njiju oznanjajo Veliko noč, praznik miru in sprave.

Velika sobota. Andrej se vrača z dela. Utrujen od dolgočasnega nakladanja opeke na električno dvigalo, prenašanja desk za opaže, večnega hrupa bencinskega motorja za mešanje cementa in peska ter premočen od dežja, ki je pršel popoldne, da še sedaj čuti njegove hladne dotike na vratu in golih rokah in da mu obleka, ki jo je ugrel s pospešeno hojo v mesto, zaudarja po toplem in vlažnem. S težavo se preriva med praznično oblečenimi ljudmi, ki jih je polna ulica; med smejočimi se mladci v lakastih čevljih, svilenimi šali in dvignjenimi ovratniki na površnikih; med dekletih z mladimi, pravnimi, skladnimi telesi, zaviti v dišeče krzno ali nove, okusne večerne plašče. Pomaga si s komolci in vsak čas stopa s trotoarja med tračnice, kjer je več prostora, a mora zato tembolj paziti na rezki glas tramvajskega zvonca, ki ga pogosto opominja, naj se umakne.

Hiti mimo številnih raznašalcev in prodajalcev vseh mogočih časopisov v velikonočni izdaji; mimo siromašno oblečenih malčkov, ki neprenehoma, s prosečim glasom, ponujajo uvele pomaranče ali velikonočne razglednice; mimo sebi enakih, ki se tudi vračajo z dela in ki so jim obrazi izmučeni, zaskrbljeni; — mimo cerkev, ki so še temne, mrtve in iz katerih se širi prijeten vonj kadila; mimo vabljivih vhodov v tople kinematografe; — — — hiti in si ogleduje obraze mimoidočih, pozorno in vprašujoče, kot da nekoga išče.

Postaja cestne železnice. Ljudje vstopajo, izstopajo, čakajo. Pozdravljajo se; stiskajo si roke. Oči so jim vesele, kretnje živahne, besede tople. — — Vrvež je gostejši; — skoro neprehten. Mora se mu umakniti v stransko ulico.

Prijetnejše je v njej; tiše, mirnejše, — čeprav tam na kraju ni več tako čista in so hiše stare, občestne svetiljke pa vse redkejše. — Nikakih avtomobilov, niti hrupa cestne železnice, — — le redkokdaj zdrdra po obrabljenih granitnih kockah zakasnel poštni voz, dvo-kolica hotelskega postreščka ali prodajalca premoga. Tudi ljudje so v njej drugačni, priprostejši. Večinoma so žene. Ozirajo se za njim, — lepe, pohotne, — vseč jim je njegovo mlado, krepko in sveže telo. Ponujajo mu svoje tople, vlažne, krvavorodeče ustnice v poljub, — vabijo ga s sabo, — — — le za par dinarjev. Nejasne, nedoločene so njih kretnje, nobena beseda jih ne spremlja — — in vendar tako zgovorno razodevajo željo, ki jih je rodila. — Ali Andreju ni do njih.

Doma je. Nerazsvetljen vhod, škripajoče stopnice. Lesene so, dobro jih pozna. Najprej dvanajst, potem še osem, Zadnja je nekoliko višja in kamenita. Nato levo, druga vrata.

Vrata prve sobe so samo priprta in ves hodnik prijetno diši po kuhanem mesu. Neka žena stanuje že par tednov tukaj ali dosedaj

je še ni videl. Zjutraj je vedno pred njo pokonci, opoldne in zvečer je nikdar ni doma, — — skoro vsako noč prihaja iz njene sobe smeh in pritajeni moški glasovi.

Prazno pločevinasto vedro so pozabili pred njegovimi vrati. Spotaknil se je vanje, polglasno zaklel, otipal, ključavnico, odklenil

*Ne samo
radi užitka...*

Kar zdravnik svetuje, to človek rad stori, saj gre vendar za največjo človeško dobroto, za zdravje. Zdravnik priporoča Kneippovo sladno kavo! Ubagajte ga tudi na to stran in pijte ne samo zaradi užitka, ampak tudi zaradi svojega zdravja okusno

**Kneippovo
sladna kava**



in odprl. V nos mu je udaril vonj po opranem, še le napol posušenem podu.

»Moj sosed?« je vprašal tedaj glas izza priprtih vrat.

Andrej ni odgovoril.

»Pridi k meni! — Hočeš?«

Bolj iz radovednosti kot z željo je stopil v njeno sobo. — Pogrnila je mizo, postavila nanjo krožnik s par kosi potice in mesom ter steklenico vina.

»Sedi!«

»Kaj bi pri tebi? — Nisi več mlada... in jaz nimam denarja...«

»Ni treba! — Pusti danes to! — Velika noč je. Nočem biti sama! — Ostani!«

Ostal je. Večerja in vino sta ga udobrovoljila. Gorela so mu lica in prijetno se je počutil. — — Njeni pogledi so ležali na njem, kot da mu hočejo prodreti in pogledati v dušo. Niti najmanj mu niso bili nevšečni; — tople, prijazne in sočutne jih je občutil in nekaj ga je sililo, da bi tej ženi, ki jo je danes prvič srečal, a se mu je zdelo, da jo vendarle od nekje pozna, pripovedoval o sebi, o skrbeh in željah, ki jih ima in ki ga težijo.

»Najdenček sem,« ji je potožil.

Zmedla se je malo, lica so ji lahko pobledela, — a začudila se ni. Obrnila se je proč — in ko ji je spet pogledal v obraz, je opazil, da so se gube na njenem čelu zostrile.

»Pred šestnajstimi leti so me našli na pragu te hiše. Listek z mojim imenom je bil pripet na krpah, v katere sem bil zaviti in krog vratu sem imel to-le. Glej!«

Odpel si je ovratnik in izvlekel izpod srajce droben srebrni križec, obešen na navadnem traku.

»To mi je edini spomin na mater,« je rekel in ga poljubil.

»Ostal si v hiši, kjer so te našli...«

»Da, ostal sem. — Moji hranitelji so se pred leti odselili, — — jaz sem ostal. Zaradi matere sem ostal!... Če je še živa, se bo gotovo spomnila, kje me je pustila — — in vrnila se bo!«

Paskušen umor

Gospod svetnik Tomsa je tisti večer pravkar udobno sédel in zadovoljno smehlajoč se poslušal, kako lepo je radio igral Dvořakove plesse — to je pa res dobra glasba, je zadovoljno rekel — ko je nenadoma zunaj dvakrat počilo in iz okna nad njegovo glavo zažvenketalo steklo na tla; gospod Tomsa je sedel namreč v pritlični sobi.

Tedaj je storil, kar bi gotovo vsakdo od nas napravil: najprej je čakal, če še kaj pride, potem je pustil radio in skoro strogo preiskal, kaj je bilo, in takrat šele se je prestrašil — kajti videl je, da mu je nekdo na dveh mestih prestrelil okno, pod katerim je sedel; tam, nasproti v vratih je bil odbit drobec lesa in pod njim je tičala svinčenka. Najprej ga je prišlo, da bi stekel na cesto in da bi z golimi rokami pograbil falota za vrat; toda če je človek že v letih in je dosegel neko čast, potem praviloma zamudi prvi nagon in se odloči za drugega. Zato je gospod Tomsa tekel k telefonu in poklical policijski komisariat: »Halo, pošljite brž nekoga sem, pravkar me je hotel nekdo umoriti.«

»Kje je to?« je vprašal zaspan in ravnodušen glas.

»Pri meni,« se je razburil gospod Tomsa, kakor da bi bila policija kriva tega. »Škandal, tako-le enostavno streljati na mirnega meščana, ki sedi doma! Gospod, to zadevo je treba najstrožje preiskati! Še tega je manjkalo, da...«

»Že dobro,« ga je pomiril zaspani glas. »Pošljem vam nekoga.«

Gospod svetnik je besnel od nestrpnosti, kakor da bi trpelo vso večnost, dokler ni prilezel ta nekdo. V resnici je bil že v dvajsetih minutah pri njem moder policijski inšpektor, ki si je z zanimanjem ogledoval prestreljeno okno.

»Tu je nekdo noter streljal, gospod,« je stvarno dejal.

»To sam vem,« je planil gospod Tomsa pokonci, »saj sem pri oknu sedel!«

»Sedemmilimeterski kaliber,« je rekel inšpektor, ko je z nožem spravil kroglo iz vrat. »Zdi se, kakor da je iz starega vojaškega revolverja. Poglejte, ta človek je moral stati tam ob ograji, če bi se postavil na pločnik, bi krogla višje tičala. To pomeni, da je meril na vas, gospod.«

»Čudovito,« je strupeno menil gospod Tomsa, »jaz sem pa že skoro mislil, da je hotel zadeti samo vrata.«

»In kdo je to storil?« je vprašal inšpektor, ne da bi se dal motiti.

»Oprostite,« je odvrnil gospod svetnik, »da vam ne morem dati njegovega naslova; gospoda nisem videl in pozabil sem, da bi ga povabil v sobo.«

»Težavna stvar,« je menil inšpektor mirno »in koga sumite?«

Gospoda Tomsa je minevalo potrpljenje. »Koga naj sumim?« je razdraženo odgovoril. »Človek, saj falota nisem videl in četudi bi on ljubeznjivo počakal, da bi mu skozi okno poslal poljubčke, bi ga v temi komaj spoznal. Gospod, če bi vedel, kdo je bil, vas ne bi klical, da se potrudite k meni, mar ne?«

»No da« je odvrnil inšpektor pomirjevalno. »Vendar se mogoče spominjate koga, ki bi mu vaša smrt koristila ali ki bi se hotel maščevati nad vami radi česarkoli... Vidite, to ni bil poskus roparskega umora, ropar ne strelja, če ni primoran. Morda je kdo zelo hud na vas. To nam morate povedati, gospod, in mi bomo preiskali.«

Gospod Tomsa se je zdrznil. S te strani si še ni ogledal stvari. »Nimam pojma« je obotavljaje dejal in z enim pogledom pregledal svoje mirno življenje uradnika in starega samca. »Kdo le naj bi bil tako jezen name?« se je čudil. »Resnično, ne zavedam se, da bi imel enega samega sovražnika. «To je popolnoma izključeno,« je zmajal z glavo. »Saj vendar nimam z nobenim človekom niti najmanjšega spora; živim sam zase, ne grem nikamor, se v nič ne vmešavam. Čemu naj bi se potem hotel kdo maščevati nad menoj?«

Inšpektor je zmignil z rameni: »Tega ne vem, gospod, morda se do jutri spomnite. Ali se ne boste bali sedaj?«

»Ne,« je dejal gospod Tomsa zamišljeno. Čudno, je dejal sam sebi, ko je bil sam, zakaj, da, zakaj naj bi nekdo streljal name? Saj sem skoro kot puščavnik, opravič svoje delo v uradu in grem domov; saj pravzaprav nimam opravka z nobenim človekom. Zakaj naj bi me potem kdo ustrelil? Čudil se je z vedno večjo grenkobo taki nehvaležnosti; skoro se je začel smiliti sam sebi. Garam kot konj, si je dejal, še akte jemljem domov, varčujem, nimam nič od življenja, živim kakor polž v svoji hišici in — bums! pride nekdo, da me ustrelji. O moj bog, kako čudovita zloba je v ljudeh, se je čudil gospod svetnik ves prepaden. Ali sem komu kaj žalega storil? Zakaj me nekdo tako strašno, tako blazno sovraži?

Najbrže je pomota, je miril samega sebe, ko je z enim sezutim čevljem v roki sedel na robu postelje. Seveda, prav gotovo je pomota v osebi. Dotičnik me je imel za nekoga drugega, ki si ga je vzel na piko! To je resnica, je dejal poln olajšanja, kajti čemu bi mene kdo tako sovražil?

Čevljev je padel iz roke gospoda svetnika. Aha, se je nenadoma spomnil nečesa, nedavno sem napravil neumnost, toda to mi je kar tako ušlo; v pogovoru s prijateljem Roubalom sem nespretno namignil na njegovo ženo. Saj ves svet ve, da ga žena ob vsaki priložnosti vara; tudi on ve to, pa tega ne pokaže. In jaz osel sem tako neumno čvekal... Gospod svetnik se je spominjal, kako je Roubalu zaprlo sapo in kako je z nohti grebel po dlani. Moj Bog, si je rekel ves prestrašen, kako se je moral ta človek čutiti užaljenega! Saj je zaljubljen v ženo kot norec. Seveda sem potem poskušal preiti preko tega, toda kako si je tedaj grizel ustnice! Ta ima vzrok, da me sovraži, je žalostno menil gospod svetnik. Vem, to je izključeno, da bi on streljal name, toda ne bi se niti zelo čudil...

Gospod Tomsa je potrč gledal v tla. Ali ta krojač, se je ves nesrečen spomnil. Petnajst let sem dajal njemu šivat, potem so mi pa povedali, da je jetičen. To je razumljivo. Človek se boji nositi obleke, v katere bi jetičen kašljal pri šivanju; tako mu nisem dal več delat. In ponovno me je prišel prosit, da nima nič jesti, da mu je žena bolna in da bi moral otroke dati na deželo ter naj bi ga jaz spet počastil z zaupanjem. O križ nebeški, kako je bil bled ta človek in kako bolesto se je potil »Gospod Kolinsky,« sem mu rekel, »vidite, ne gre, potrebujem boljšega krojača, z vami nisem bil zadovoljen.« »Potrudil se bom, gospod,« je jecljal, se potil od strahu in zadrege in skoro bi se zjokal. In jaz, se je spomnil gospod svetnik, sem ga seveda odslovil s tistim: »No, bomo že videli,« kar ti ubogi reveži tako dobro poznajo. Ta človek bi me mogel sovražiti, se je prestrašil gospod svetnik, saj je vendar strašno, da gre človeka dobesedno prosit za življenje in da je tako hladnokrvno odpravljen! Toda kaj naj bi mu storil? Vem, on ni streljal, toda...

Gospodu svetniku je bilo vedno tesneje pri srcu. Tudi to je bilo mučno, se je spomnil, kako sem nedavno ozmerjal našega uradnega slugo. Nisem mogel najti nekega akta in tedaj sem poklical starega in ga nahrulil kot smrkavca in še pred ljudmi povrhu: »Kakšen red je tu, vi idiot, kot v svinjaku je pri vas, na cesto bi vas moral vreči.« — In potem sem našel akt v svoji lastni miznici! In stari ni niti muksnil, samo trepetal je in povesel oči. — Gospoda svetnika je občila vročica. Človek se ne sme opravičevati pred podrejenimi, je nezadovoljno rekel sam sebi, čeprav jim krivico napraviš. Toda kako morajo ti podrejeni sovražiti svoje gospode! Aha, dal mu bom nekaj ponošenih oblek; pravzaprav je pa tudi to poniževalno...

Gospod svetnik ni mogel več ležati, še odeja ga je tiščala. Sedel je, objel kolenj in strmel v temo. Ali zadeva z mladim Moravekom

pri nas v uradu, mu je prišlo mučno na misel. To je vendar izobražen človek in piše pesmi. Ko mi je ponovno napačno rešil akt, sem mu rekel: »Predelajte stvar, gospod kolega,« in sem mu hotel vreči na mizo akt, ki mu je pa padel pred noge in on se je sklonil nad njim, ves rdeč, ušesa so mu kar gorela. Sam sebi bi prisolil nekaj zaušnic, je godrnjal gospod svetnih. Pravzaprav imam rad tega mladeniča in da ga grem tako razžalit, čeprav nenanomenoma...

Gospodu svetniku se je prikazal drug obraz: bled in votel obraz kolega Wankla. Ubogi Wankel, si je dejal, je mislil, da bo namesto mene postal predstojnik urada, to bi dalo letno nekaj stotakov več in on ima šest otrok. Najstarejšo hčerko bi rad dal petja se učiti, toda primanjkuje mu denarja, in jaz sem ga prehitel, ker je tak počasnež. Zlobno ženo ima, tako strašno izsušeno in zlobno od večnega varčevanja, opoldne je suho žemljo. Gospod svetnik se je ves zaskrbljen zamislil. Ubogi Wankel, čudno mu mora biti pri srcu, ko vidi, da imam jaz brez družine več kakor on, toda kaj morem za to? Kar tesno in nerodno mi je, ko me on tako težko in z očitkom pogleda...

Gospod svetnik se je obrisal po čelu, kjer je blestel znoj od strahu. Da, je rekel, nedavno me je natak ar ogoljufal za nekaj kron, poklical sem gospodarja in on je natak arja na mestu odpustil. »Vi tat,« ga je nahrulil »jaz bom že poskrbel, da vas v Pragi nihče več ne vzame v službo!« In ta človek ni zinil niti besedice in šel je... Kosti od ram so se mu poznale pod frakom...

Gospod svetnik ni vzdržal več v postelji, sedel je k radio aparatu, toda radio je molčal. Molčala je noč, molčale so nočne ure in gospod svetnik je naslonil glavo na roke in se spominjal vseh ljudi, ki jih je kdaj srečal, čudnih in malih ljudi, s katerimi se ni razumel in na katere sicer nikdar ni mislil.

Zjutraj se je zglašil na komisariatu; bil je bled in v zadregi. »No,« ga je vprašal policijski inšpektor »ali ste se spomnili koga, ki bi vas sovražil?«

Gospod svetnik je zmajal z glavo. »Ne vem,« je odvrnil nesigurno. »Toliko jih je, ki bi me mogli sovražiti, da...« Brez moči je zmahnil z roko. »Veste, človek ne ve, koliko ljudem je napravil krivico. Veste, k oknu ne bom več sedel. Prišel sem vas prosit, da stvari ne raziskujete dalje.«

Op. p.: Karel Čapek spada med najboljše češke pisatelje. Berite njegova dela! V slovenščino je prevedena njegova kolektivna drama R. U. R., veliki roman »Turbina« in še nekatere stvari. Prevajajo ga v vse svetovne jezike. V zadnjem času je izšlo tudi več nemških prevodov: njegova biografija Masaryka, zbirka njegovih humoresk »Aus einer Tasche in die andere«, duhoviti potopisi »Seltsames England« in fantastičen roman »Krieg mit den Molchen« (Vojna z močeradi). V tej vojni z močeradi se sarkastično norčuje iz vsega, kar je slabega in neumnega v politiki, umetnosti, sploh v vsem javnem življenju evropskega človeštva.

Delavec o knjigah Cankarjeve družbe

Veliko je še delavk in delavcev, ki ne čitajo knjig »Cankarjeve družbe«, veliko je pa tudi še takih, ki se nahajajo s takozvano »beniško literaturo«, seveda živimo v času, ko prave človeške vrednote propadajo, mi delavci pa, ki gledamo življenje tako, kakršno v resnici je, in se borimo za uresničenje tistih idealov, za katere se je boril nesmrtni naš Ivan Cankar, ki je kot umetnik vzbudil v življenje novega človeka, slovenskega proletarja, v njegovih delih se zrcali tista njegova upornost, ki ne poklekne pred vsakdanjim materijalizmom. Cankar nam je zapustil pisan testament slovenskega trpljenja in ponižanja, slovenski delavci in delavke bi morale vse bolj spoštovati spomin moža, ki nam je dal najlepša dela socialne literature.

O Ivanu Cankarju je napisal pokojni pesnik Srečko Kosovel^{*)}: **Cenil in spoštoval je človeka, ki se je cenil sam.** Človeka, ki ni blatil sam sebe, svoje časti in svojega ponosa, ampak je šel skozi trdo življenje zmagoslavno z voljo človečanstva, ponosa in časti v sebi. Človek, ki je premagal okolico in postal velik, ker se ni prodajal. Tukaj je bil Cankar kritik družbe, a ne pristranski, ampak brezobzirni kritik življenja, ki leži pri tleh, ki se klanja denarju in polnemu trebuhu.

S tem preidem na letošnje knjige Cankarjeve družbe.

1. Koledar C. D. za leto 1937: Urednik letos ni naznačen, je pa koledar z različnimi prispevki na isti višini kot druga leta, v političnem koledarju nas informira pisec v vseh važnejših političnih dogodkih po svetu.

Pesnik Mile Klopčič je prevedel Heinejevo »Ladjo s suznji«, Mile Klopčič je prevedel v C. D. eno najbolj pomembnih pesmi H. Heineja.

O delavski tragediji »Haymarket« piše I. Molek, Tone Maček je pa napisal lepo pesem »Rudarjem ob priliki gladovne stavke«, zanimiv je članek »govornišvo v političnem življenju Francije«, v katerem pravi: »Francozu zadošča uho. Da izve nekaj novega, rajši posluš, kakor bere. Pri tem pa opazuje človeka, ki ga posluš. Kakšen je? Kakšne oči ima? Ali misli odkritosrčno? Kaj izžareva — toplino ali hladnost?« Med člankom je tudi slika odločnega borca za pravice delavskega stanu L. Bluma.

Zanimiv je članek »Problemi Japonske«, E. Tollerja »Pismo delavcu o proletarski umetnosti« in Liebknechtovi »Spomini na Marxa«.

Leposlovje zastopa letos Tone Maček z odlomkom iz svojega romana »Slučaj Kumberger«, ta roman naših rudarjev bi lahko izdala C. D. v prihodnjem letu, pisatelju bi pa svetoval, da bi dal romanu bolj splošen okvir, s tem postane tudi knjiga bolj zanimiva.

Od prevodov je najbolj zanimiva Raubaudova »Zgodba Giacoma«, to naj vsak delavec in delavka večkrat prečita, videl bo fašističen raj v pravi luči, v luči batin in ricinovega olja.

Prvič je objavil v koledarju C. D. pesnik Joža Šeligov dve pesmi, ki sta prav lepi.

Kljub majhnemu obsegu koledarja, je v njem dosti zanimivosti, ki bodo zanimale vsakega bralca.

2. Tone Seliškar: Roké Andreja Podlípника. To je povest današnjega delavskega stanu, pisatelj se je lotil najbolj perečega vprašanja: brezposelnosti.

V Andreju Podlípniku je posebjeno trpljenje vseh tistih delavcev in delavk, ki bi silno radi delali, a zanje ni dela.

Seliškar je zvest resnici, značaji, ljudje, vse je tako kakor jih je gledal in spoznaval v fabrikah, v rudnikih, ob delavnikih in nedeljah.

Povest dobiva kljub različnosti človeških usod tipičen pomen za usodo brezposelnih; povdarjam, Seliškar nam je povedal v pričujoči povesti močno socialno povest, želimo le, da tudi v naprej svoje zmožnosti posveti naši delavski strani.

3. Ludwig Winder: Štefka: zanimiva, napeta povest služkinje Štefke. To je Cankarjeva družba posebno srečno izbrala, opisuje Štefko, ki je bila pri raznih družinah in se je končno na zažogoneten način poročila. Winder je dal svoji služkinji najlepšo vlogo, kako je lahko tudi navadno dekle prav dobra gospodinja in zlasti kuharica, povsod kjer je bila ona, je bilo radosti in veselja, v mislih so se zaljubili v njo tudi častljivi starčki. Poslovenil je Štefko Talpa, ki nas presenetli vedno z najlepšimi takimi deli, upamo, da ima tudi za prihodnje leto v zalogi kaj lepega.

4. Maks Beer: Splošna zgodovina socializma in socialnih bojev V. del, prevedel Talpa.

V petem zaključnem delu svoje zgodovine nam popisuje Beer Nemčijo v letih 1800 do 1847, Karl Marxa pomen, dobo prve in druge internacionale in razvoj socialnih bojev do leta 1914.

O tej obširni zgodovini nam bo dal podrobno oceno poklicen kritik, mi samo vemo, da je to za vsakega delavca prepotrebna knjiga, ker to je dokument tisočletnega trpljenja delovnega razreda.

Cankarjeva družba je napravila veliko kulturno delo, ko nam je podarila za mal denar tako dragoceno knjigo.

K zaključku: Cankarjeva družba je napravila svoje. Ali smo tudi mi delavci in delavke napravili svojo dolžnost? **Ne, nismo!** V vsaki hiši, kjer živi delovni človek, bi morale biti knjige Cankarjeve družbe. Vsak organizirani delavec bi jih moral imeti, da bi tako pomagal družbi, ki je bila ravno za njega ustvarjena.

Cankarjeva družba naj stopa pogumno naprej po začrtani poti, najboljša agitacija za njo bo vsekakor njeno lastno delo.

^{*)} Mladina, letnik 1926-27, stran 42.

Kolja.

Materinski dan in mi

Materinstvo — tolikokrat opevano in še večkrat zasramovano in teptano — je vez, ki veže človeštvo z bodočnostjo. Zato je razumljivo, da posvečajo kulturni narodi temu problemu vso pažnjo. Škoda je le, da je ta največkrat tako enostranska.

Vsako leto se vrše na materinski dan, ki je posvečen ženi-materi, ki jo upravičeno imenujemo ženo ljubezni in trpljenja, proslave s petjem, govori, igrami in recitacijami, ki naj pokažejo, kako skrbi družba za mater, zavedajoč se pomena materinstva. Vendar se istočasno zapirajo revnim materam porodnišnice (vsled prenapoljenosti); toliko mater je prisiljenih prositi kruha za svoje lačne otroke; toliko mater trepeče za usodo svojih otrok, ko vidijo, s kako naglico se vrši oboroževanje.

Kdo globlje občuti težo današnjega časa kot mati, ki mora često poleg gospodinjskih poslov doma še za služkom, da obvaruje svoje drage pred stradanjem. Od nje se zahteva, da s skromnimi in nezadostnimi sredstvi in s skopo odmerjenim časom uredi otroku in možu prijeten in zdrav dom; da vzgaja otroke, jih pripravlja za šolo, delo, življenje, ko ji od preobilice drugega dela ostaja vse premalo časa za to.

Življenje matere je (razen onih izjem, ki živijo v razkošju) nepretrgano delo, skrb in trpljenje za one, ki jih ljubi.

Ali ne stori družba za žene, ki toliko trpe, ki ji toliko žrtvujejo, vse premalo? Saj materinstvo ne pomenja samo sreče, temveč je spricho gospodarskih razmer težak problem.

Tudi mi se pridružujemo proslavi matere, zavedajoč se resnosti in veličine materinstva in poznavajoč njen težki sedanji položaj.

Zastaviti hočemo vse svoje sile in stremljenja, da ustvarimo materam boljšo in dostojnejšo bodočnost:

da ne bo treba materi pred porodom s skrbjo misliti na to, kje in kako bo rodila;

da ji najtežje ure življenja ne bo grenila misel, kaj bo z njenim otrokom, ki prihaja na svet;

da bodo otroci matere, ki bo morala na delo, preskrbljeni in na varnem;

da bosta tudi nezakonska mati in njen nezakonski otrok prišla do svojih pravic;

boriti se hočemo proti vojni, za mir, da ne bo s krvjo in bolečinami rojenih otrok materam jemala vojna.

Skratka: borba za socialno in zdravstveno zaščito matere in otroka, za njeno enakopravnost v družbi v zvezi z izboljšanjem življenjskih pogojev, to je naš klic ob materinskem dnevu.

INA SLOKANOVA:

ŽENA S HARFO

*Vsekrižem ceste sveta tekó,
vsekrižem po njih ljudje gredó
in v bodočnost svoje skrbi nesó —
in med njimi žena*

— o ne samo ena —

žena s harfo

in sinkom

in težko skrbjó — — —

*Dan za dnem
noč za nočjo
hodi po cestah
položnih in strmih.*

*In harfa je težka,
sinko je lačen —
in v srcu skrb teži, teži,
poti pa ni konca in ni — —*

*V krčmi obcestni sta se odpočila,
žena je harfo z ramen odložila
in igra — —
Njen deček pa se presrečen smehlja.*

*Zdaj se je vzpel k materi
in ji na uho povedal,
da je na mizi neumiti,
z vinom polití,
zagledal kruh —
bel kruh ...*

KNJIŽEVNOST

Cankarjeva družba bo izdala za l. 1938 te-le knjige: 1. *Koledar* z zelo pisano vsebino, 2. *Tone Maček, ženin iz Amerike*. Ta povest poznane našega proletarskega pisatelja-samouka bo izšla za njegovo 50-letnico in bo vsebovala tudi njegov življenjepis. 3. *Mimica Zagorska, Sinovi predmestja*. S to pretresljivo in resnično povestjo našega predmestja se bo predstavila našemu ljudstvu nova slovenska pisateljica. 4. *Knjigo o Franciji*, o njenem poslanstvu, kulturi, politiki in ljudstvu. Letos ne bo niti enega prevoda, ker je dobila CD dovolj originalnih rokopisov tako, da ji je bilo težko izbirati, katero stvar naj odloži. Tako je odložila izdajo *Seliškarjeve* zbirke novel, *Vukovo* zbirko slik in pravljic i. dr., ker se je odbor postavil na pravilno stališče, da je treba izdati dela pisateljev, od katerih CD doslej še ni izdala nobene knjige. Kljub podražanju papirja bodo tudi letos stale za člane vse 4 knjige brez poštnine 20 Din. Zato postani član CD vsakdo, ki se ni!

Rudolf Bičanić, Kako živi narod. Pisatelj spada med hrvatske nacionaliste, prepotoval je naše pasivne kraje, popisal kar je videl in čul in zapisal inteligenci: »Tudi, kadar je naša inteligenca najbolj nacionalistična, je to samo formalno v ideji, a ne stvarno. Kadar je najsocialnejša, je to samo v doktrini in abstrakcijah.« Bičanić se je lotil problema pasivnih krajev temeljito in se ne boji zapisati resnice. Med kmete ni šel z romantiko, vidi jih brez tamburic in harmonike. Kaj vse so že govorili o ubogih kmetih in pasivnih krajih in kaj so napravili za nje! Bičanić ugotavlja, da tri četrtine prečanskih Hrvatov in Srbov niti svoje lastne postelje nima. Zato pisatelj vzklíkne: »Ugledni patriot! Ko zvečer ležete v svojo

STONE MAČEK:

DEKLE IN POMLAD

*Je popje vzbrstelo,
po vejah vzcvetelo,
sladko zašumelo
je preko livad.
Čuj, kos se oglašá,
za gnezdece znaša,
nikogar ne vpraša,
saj zdaj je pomlad.*

*Še v temni fabriki,
se v želji veliki,
dekle mlado, Viki,
skoz okno ozré.
V očeh hrepenenje
in slutno hotenje,
jo sili v življenje,
da v sreči zamré.*

*V nedeljo je, v maju,
misleč da je v rajú,
objemala v gaju
vsa srečna se z njim.
Jeziki hudobni,
zdaj pravijo, zlobni,
da je sinček njen drobní
»nezakonski« sin —.*

belo, čisto, svežo posteljo, tedaj se spomnite, da tri četrtine članov našega naroda sploh nima postelje!«

Odgovori na 12 vprašanih

I. Mara (intelektualka) nam piše:

1. Da.
2. V seksualnem vprašanju in pri plači.
3. Skrajna medsebojna disharmonija, zaničevanje, celo sovraštvo, kljub temu mnogo otrok in vzajemnost do smrti.
4. Imeti družino, a biti radi lastnega zaslužka neodvisna od moža.
5. Ne!
6. Radi svoje različne fizične konstrukcije in predvsem radi različnega družabnega položaja (zaposlitve) se moška in ženska narava razlikujeta v tem, da so ženske bolj čustvene, moški pa bolj sposobni za konsekventno izvedbo nalog.
7. Če smatramo za poklic »delo«, je gospodinjstvo poklic. Če pa smatramo za poklic »honorirano delo«, je gospodinjstvo sramota, škandal, slabši od poklica vsake služkinje.
8. Če ima zasigurano svojo eksistenco brez možitve in si upa zadovoljevati svoj nagon na isti način, kakor moški, je bolje, da se ne poroči. Če ne bi bilo eksistenčne nujnosti in zaničevanja »starih devic«, se bi morda zavedale, da je sv. zakon skrajno slabo plačan, žegnano metresarstvo in žene, ki se zaveda svojega človeškega dostojanstva, nevredno.
9. Poleg lakote je seksus za vsakega človeka, ne le za žensko, najjačji nagon. Ker je pa ca. 75% žen frigidnih, ni zgolj fizično izživljanje življensko žensko vprašanje, v kolikor seveda frigidnost ne bazira na živčni razrvanosti (erotična baza!), pomanjkanju pravega partnerja etc. Tkzv. nežnost, ljubimkanje etc. je pa bolj svojstveno za ženske, kakor za moške (prave moške!).
10. Za danes: lepa. pamet ni tipična za ženske. Prepametna ženska kot ženska odbija.
11. Družabni red.
12. Članke, ki pobijajo človeško neumnost, t. i. predvsem vdano potrpežljivost.

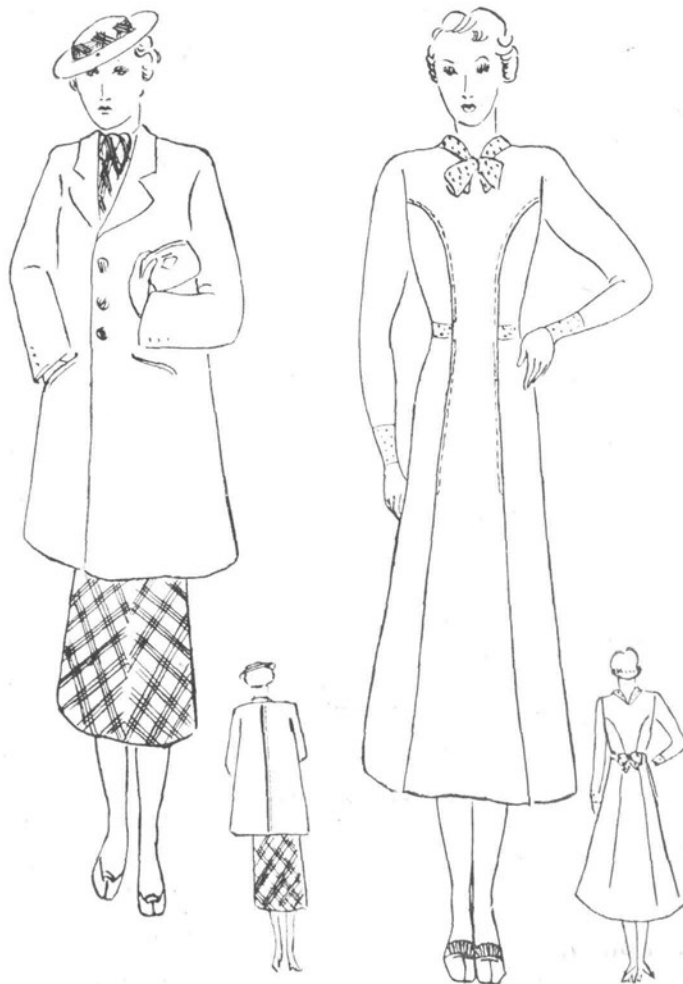
II. 17letna Stana z ženske obrtne šole odgovarja:

1. Ko sem bila otrok, kakih 5 let stara, sem si prvič in poslednjič zaželela biti fant in sicer, ker si je mati želela fanta in ne dekleta. Bila je razočarana. Želela sem biti fant, zaradi materine želje, ker sem mislila, da bi me bolj ljubila. Sčasoma sem pa opustila to misel, ker tudi hrepenenja po sinu ni bilo več.
2. Zapostavljena se nisem mogla čutiti za brati, ker sem edinka, pač pa za fanti, ker so jim nudili večjo prostost, tudi so jih imeli za pametnejše kot dekleta. Njihova prostost je neomajna, dočim je dekle vezano na sto dolžnosti in vse predpise etikete, kakor jo umejo dandanašnji civiliziranci. Deklet ne smatrajo za samostojna, vsaj mislijo, da to ne gre, da morajo biti odvisna, nekemu podrejena, uklanjati se volji višjega in tudi močnejšega.
3. Na to vprašanje Vam ne morem odgovoriti, ker nisem o tem še nikdar razmišljala.
4. Kot otrok sem imela vse mogoče načrte. Predstavljala sem si, da bom učiteljica in ravno taka, kot je bila ona huda stroga v 3. razr. osn. šole. Kasneje sem prišla še višje, celo do profesorice. Toda vedno sem mislila, da bom bogata, imela mnogo denarja in bom pomagala ubogim. Sedaj pa bom šivilja in si bom s svojimi rokami služila kruh.
5. Tudi to sem že sklenila, da se ne omožim, to pa zaradi tega, ker kolikor fantov poznam, toliko »značajev«. Sicer nimam kdovekaj znanja, saj imam šele 17 let, toda videla sem že dovolj za ta leta in kolikor sem spoznala fantov, vsak hoče koristi za sebe, skuša doseči ono, za čemer hrepeni vsa njegova sila, pri tem pa ne pomisli, da upropašča dekleta, ki so lahkoverna, ki bi bile morda dobre žene ali celo gospodinje in ji s tem lahko stre vse upe v bodočnost, njen ponos in voljo, ki je z enim padcem poteptana.
6. Možu je naložena skrb za družino, on je glavna opora družine, če on prestane vse. Mož pa vsekakor ni vedno pametnejši od žene pač pa si to prilašča, on to zahteva, ker je močnejši. Za sposobnost se ne morem prav odločiti, kedo je sposobnejši, mislim pa, da je možnost na obeh straneh. Saj je

marsikatera žena, naj bo v kateremkoli poklicu, celo prekosila može v sposobnosti. Vsekakor pa se vse te lastnosti priznavajo možem.



7. Po moji razsoji naj omožena žena nima poklica, ako so razmere znosne. Kajti s tem zanemarija družino, ne vzgaja otrok sama, odvisni so od drugih ljudi, ki nimajo materinske ljubezni in ne znajo z otroci čutiti tako kot edinole mati. Ne vcepijo jim nikdar tistega, kar bi napravila mati. Če ima mati obrt, je njena edina skrb trgovina, promet, dobiček itd., šele dolgo nato in pozno zvečer pride na vrsto družina — mož — otroci... Jaz bi bila zato, da omožene žene niso v službah, če v to niso prisiljene; sicer pa naj gledajo na to, da tudi čez dan ne pozabljajo svojih materinskih dolžnosti.



Enostavno, poceni in lepo

Tudi gospodinjstvo je po moji sodbi poklic, ker tudi tu ni vsaka ženska dovolj usposobljena, iznajdljiva, štedljiva... Tudi tu je potrebna usposobljenost, t. j. znanje, praksa in ljubezen do dela. Za procvit družine pa je to temeljni pogoj.

8. O tem pač ne morem sklepati tako kot kak izkušen, toda po mojem mnenju ni ne eno ne drugo slabo. Vsakdo naj se odloči za svoj poklic. Katera nima veselja do gospodinjstva, naj ostane rajše sama. Prisiljenost ni nikjer priporočljiva. Zadovoljnost pa je tudi v samskem stanu, toda seve vse drugačna, kot pa v krogu družine.
9. Ljubezen in spolnost nista glavna vsebina življenja ženske. Ker niso vse enakega značaja, tudi niso vse za isti način življenja. Ravno tako se ženska lahko izživlja v športu, ker ga ljubi in pusti na tem polju dobršen del svojih življenjskih sil, dočim druge na umetniškem, vsaka drugod, vsaka pri svojem delu. Končno pa odloča tu tudi strast. Strastneži se bodo gotovo preje izživeli in porabili svoje življenjske sile, kot oni, ki žive zmerno.
10. Vsekakor je bolje, da je ženska pametna in razumna. Kaj koristi človeštvu lepota, če ni ničesar drugega. Če je mesto zdravih možgan le puhlost v glavi in se pri vsakem dejanju pokaže plit-

kost značaja. Pri lepoti in plemenitosti značaja pozabijo na zunanjo sliko žene, ki se nam zazdi sčasoma lepa, da jo obožavajo in vse to stori plemenit značaj. Take ženske se vsakdo rad spominja, kajti njen značaj je premagal vse.

11. Uslužbencem bi zvišala plače najmanj za 50%. Znižala bi davke malemu ljudstvu, pač pa bi jih povišala rentnikom, magnatom... Uvedla bi obširna javna dela, potrebna in koristna za zmanjšanje brezposelnosti, šurni delavnik in mezde, ki niso sramotne, pač pa enake delu in trudu, ki ga da zanj delavec. Uvedla bi enakomerno razdelitev zemlje, razlastila bi veleposestva. Rudnike in druge naprave za izkoriščanje pri nas bi pokupila, da ne bi bili last tujega kapitala, sezidala rudarskim in drugim družinam lepa moderna stanovanja, odpravila prisilna praznovanja po podjetjih. Tudi zgradb za brezdomce in otroških zavetišč ne bi manjkalo. Uredila bi pravično in udobno, čeprav to marsikaterim ne bi ugajalo.
12. »Vz. Svoboda« mi ugaja v vsem, pač pa želim, da bi ženski oddelek vseboval v vsaki številki par modnih novosti za delavske žene in dekleta. (Zato je priložila tudi nekaj skic, katerih eno na prejšnji strani objavljamo.)

(Nadaljni odgovori slede.)

Mladinska Svoboda

Janez Samojov:

S sprehodov s pikapolonco

Zibajoča pšenica se je bahato zibala, a tam poleg pa je ošabno, izživajoče gledal košati ječmen in vihal svoje ostre in dolge brke oprezno, kakor bi počasi in pazljivo nekaj otipaval.

»Vidiš,« je rekla pikapolonca, »je kakor vaš učenjak, ki mu je glava težka od prepolne učenosti, in si dobrodušno viha brke, če ga kdo draži.«

»A tam, glej, pikapolonca,« sem zavzeta pokazala med zibajočo se ržjo visok, ponosen, svetlobel klas. »Vidiš?«

»Snetljivi ali prazen klas, pravi-

jo ljudje, Bog nas varuj takega žita,« je rekla pikapolonca.

»Kako, prazen klas? In zakaj, Bog obvaruj?«

»Zato, ker je prazen. V njem ni zrna. In kjer ni zrna, ni tudi moke, ne življenja. Za nobeno rabo ni tak klas.«

»Zakaj pa potem tako ponosno dviga glavo klas?«

»Ko boš, Jelka, stopila v življenje, boš spoznala, da lahko le prazna glava visoko stoji. Glave, ki niso prazne, ki kaj znajo in pomenijo, ne morejo visoko stati, ker so težke, kakor tukaj pri rži klasje. Vse tisto klasje, le poglej, sočno in bogato, sklanja svoje glave. Mora, ker je te-

ža, življenje v njih. Prazen pa, ker je prazen, lahko ošabno gleda na vse strani. Domišlja si v svoji praznoti, da je več kakor drugi in da je poglavar vseh, ki sklanjajo svoje klase.«

Očka glej, in spomnila sem se, da sem videla že tudi take ljudi, ki so nosili glavo visoko.

Pikapolonca baje ni hotela z Jelko v mesto, češ, ko zopet prideš na polje, se najdeva in kaj pogovoriva. V mestu pa je mnogo hinavskih ljudi in se ga zato rajši ogiblje.

Tako mi je pripovedovala Jelka, in zapisal sem.

(Konec.)

KRIŽALJKA

| | | | | | |
|----|----|----|----|----|---|
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 |
| 7 | | 8 | 9 | | |
| 10 | | | 11 | 12 | |
| | 13 | | 14 | | |
| 15 | 16 | | 17 | | |
| 18 | 19 | 20 | | | |
| 21 | | | | | |
| 22 | | | | | |

Vodoravno: 1. prva žena, 4. prvi mož, 7. produkt ognjenika, 9. del soda, 10. kovina, 12. ploščinska mera, 13. del telesa, 16. geslo (tujka), 18. član družine, 20. jutrnji pojav na rastlinah, 21. tujec (tujka), 22. poveljnik Abesincev.

Pokončno: 1. žensko krstno ime, 2. gib morja, 3. divje azijsko pleme, 5. žensko krstno ime, 6. kar nas ponoči tlači, 8. najmanjši del snovi (materije), 11. neroden (pridev.), 14. = 8., 15. odprtina na cerkvenem stolpu, 17. nevarne žuželke (množ.), 18. mlečni proizvod, 19. del obraza.

Rešitev Krížaljke iz 3. št. »Svobode«. Vodoravno: 1. Napoleon, 7. navada, 10. neva, 12. era, 14. rop, 15. šipa, 16. Jafa, 17. edin, 18. Esen, 19. ris, 22. bič, 23. ej, 24. mera, 26. ni, 27. mikado, 28. Oktavion. Navpično: 2. pan, 3. oven, 4. lava, 4. Eda, 6. Prešeren, 8. Župančič, 9. iridij, 11. kofein, 13. apis, 14. rast, 20. veka, 21. nrav, 24. mit, 25. Adi. — Prvi pravilni rešitvi sta poslala: Župec Frančišek iz Maribora in Hilda Pikel iz Sv. Jurja ob j. ž.

T. M. MLADINI

Mladina na plan,
poraja se dan
nad zemljo, ki v noč obupuje!
Zastavo razvij,
za njo naj hiti,
kdor lepšo bodočnost si kuje!

Veselo zapoj,
da vsi za teboj
se v goste strnejo vrste!
Naj mlada ti kri
poguma kipi,
naj speši korake ti čvrste!

Trpeči tvoj rod
ne zna kam, ne kod,
ti kaži mu pot odrešitve!
Neustrašno naprej,
hotenje brez mej
naj vodi do osvoboditve!